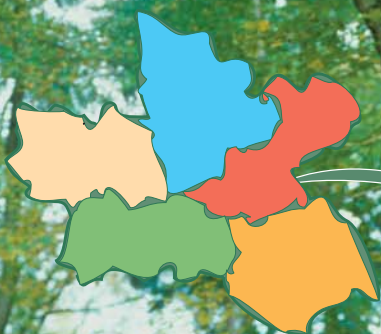

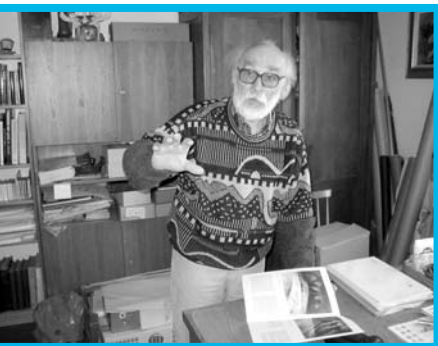
ekoton

bulletin EVVO Královéhradeckého

číslo 6
srpen
2006

kraje

- Nabídka programů
- Škola pro udržitelný život
- Projekt Úspory energie 2006
- „Zelený úřad“ – a co si o něm lidé myslí
- Životní prostředí v kraji
- Nigérie

CO SE UDÁLO ...

- ➔ Kraje jednaly o ekologické výchově 4
- ➔ Vzniká strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 4
- ➔ 30 pedagogů absoluuje specializační studium pro školní koordinátory EVVO 5
- ➔ Ohlédnutí za Dnem Země – celosvětovým svátkem životního prostředí 6

FAKTA ...

- ➔ Královéhradecký kraj a jeho životní prostředí (2004) 7
- ➔ Kraj: 5 milionů korun na podporu evvo v roce 2006 8
- ➔ Historické vztahy člověka a přírody? Vypovídají o nich betlémy... 8

V KRÁTKOSTI 10

- ➔ ZOO Dvůr Králové nad Labem si připomněla 60. výročí vzniku 10
- ➔ Aarhuská úmluva na nových webových stránkách 10
- ➔ Připravili hnízdiště pro břehule 10

INSPIRACE Z KRAJE ...

- ➔ 77 zájemců o program Škola pro udržitelný život! 11
- ➔ Podpora mezinárodní spolupráce škol v rámci projektu Škola pro udržitelný život 12
- ➔ Projekt „Mechanická pěšinková sezóna 2005“ 13
- ➔ „Zelený krajský úřad“ – a co si o něm lidé myslí 14
- ➔ Výsledky projektu Úspory energie ve škole 2006 15
- ➔ První výsledky projektu KAPKA 21 16
- ➔ Patriot milostné východočeské krajiny 16
- ➔ V záchraně nosorožců musí pomoci i veřejnost 19

ZE STŘEDISEK EVVO ...

- ➔ V Krňovicích vzniká středisko ekologické výchovy 22
- ➔ V Liberci vyrostla DIVIZNA 23
- ➔ Na Krupárně pomáhali Holanďani 23

POMOCNÍK EVVO ...

- ➔ Nabídka SEVERU 24
- ➔ DOTEK – „Dům obnovy tradice, ekologie a kultury“ 25
- ➔ „Čistá obec, čisté město, čistý kraj“ 25
- ➔ Semináře pro seniory 26
- ➔ Evropská noc pro netopýry ve Vrchlabí 26
- ➔ „Bodlinka u nás“ – ochranný projekt pro zájmové kroužky 26
- ➔ Milkovický přírodní společenský kroužek 27
- ➔ „Krajinou domova“ – nabídka výstav z Českého ráje 28
- ➔ Výstava „Ať zvířata nežalují“ 29
- ➔ Výstava k mezinárodnímu roku boje proti suchu a rozšiřování pouští na krajském úřadě (říjen 2006) 30
- ➔ Výstava „Expedice Himalaya '76“ na krajském úřadě 30
- ➔ Týden pro udržitelný život aneb program Člověk a prostředí 32
- ➔ Natura 2000 v České republice 32
- ➔ Průvodce k naučné stezce u Nového Bydžova 33
- ➔ Hruboskalsko – průvodce naučnou stezkou 33

POSTŘEHY ODJINUD ...

- ➔ Požehnaná země a její ekologické starosti 34

„OHLÉDNUTÍ“ ZA EMISEMI

Ekologická výchova vychází ze dvou základních předpokladů – ze znalostí faktů o životním prostředí a jeho aktuálním stavu, a ze vztahů lidí k Zemi a její přírodě, respektive z pocitů, které znalosti o stavu prostředí vyvolávají. Jak asi na člověka znalého souvislostí zapůsobí zprávy, které v prvním pololetí letošního roku zveřejnili klimatologové z Národního úřadu pro výzkum oceánů a atmosféry NOAA v Rocky Mountains v americkém Coloradu?

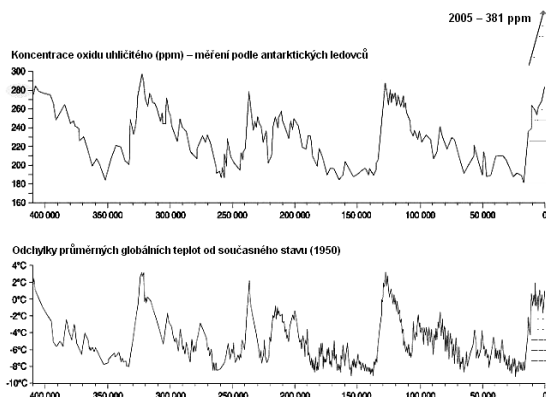
Jsou to alarmující údaje o proměnách složení zemské atmosféry v roce 2005, kdy byl zaznamenán rekordně nejvyšší vzestup koncentrace CO_2 . Oxidu uhličitého přibýlo o 2,6 ppm (parts per million, což odpovídá 2,6 desetitisíciny procenta). Dnes dosahuje celkové množství oxidu uhličitého v zemské atmosféře 381 ppm (necelých 0,04 %), což téměř o 100 ppm (čili o 0,01 %, tedy o třetinu) přesahuje stav CO_2 v ovzduší v předprůmyslové éře; paralelně s tím od konce 19. století vzrostla průměrná globální teplota o 0,6–0,7 °C!

Geofyzikální výzkumy potvrzují, že vývoj průměrné teploty na Zemi v uplynulých geologických obdobích přesně kopíroval tvar křivky aktuální koncentrace oxidu uhličitého v ovzduší (viz obr.), která se měnila z přirozených důvodů – v závislosti na rozvoji vegetačního pokryvu a mořského planktonu, sopečné činnosti apod. Vzestup množství CO_2 vždy znamenal vzestup teplot, pokles jeho koncentrace zase opačný teplotní vývoj. Výsledky současných měření, kdy množství oxidu uhličitého v atmosféře dramaticky roste (za posledních 30 let se díky činnosti člověka emise CO_2 do atmosféry zdvojnásobily), proto potvrzují stoupající hrozbu globálního oteplování.

Podle názoru odborníků jsou současné naměřené hodnoty CO_2 vyšší než kdykoli za více než milion let, možná i za 30 milionů let. Jsou to dnes lidé – nikoliv přírodní vývoj – kteří mění klima planety, působí celkové oteplení a ohrožují Zemi katastrofickým způsobem: stoupající mořskou záplavou, proměnami vegetačních poměrů v důsledku vývoje teplot ovzduší, změn mořského i atmosférického proudění apod. Výsledky nade vše pochybnost potvrzují nutnost omezení exhalací oxidu uhličitého, i když realita je zatím opačná.

Atmosféra – vzdušný obal Země – sahá přibližně do vzdálenosti 560 km od zemského povrchu, ale většina plynné hmoty (asi 50 %) se nachází do výšky pouhých 5,5 km. V učebnicích se tradičně uvádí, že obsahuje přes 70 % dusíku, necelých 21 % kyslíku, 0,03 % oxidu uhličitého (což už dnes neplatí, jde o 0,04 % – viz výše!), zbytek tvoří hmotně nevýznamná směs dalších plynů. Jak potvrzují měření, i nepatrné výkyvy množství oxidu uhličitého mají zásadní význam pro vývoj světového klimatu. Paradoxně ani letošní dlouhá a tuhá zima a chladné jaro ve střední Evropě nevyracejí realitu počínajícího globálního oteplování, ale možná ji i potvrzují. Vzestup teplot je totiž průměrem pro globální (celosvětový) klimát, v lokálních klimatických systémech však jde také o prohloubení jejich extrémů: teplá období budou teplejší, chladná naopak mohou být chladnější, suchým krajinám se dostane ještě aridnějšího klimatu, vlhké oblasti mohou očekávat více srážek...

Počasi nepochybně patří k nejbanálnějším tématům lidských hovorů, a je načase, aby si hrozeb jeho změn konečně všimli všichni obyvatelé planety Země; i ti, kterým doposud politické či ekonomické klapky na očích bránily v rozhledu.

Důkaz, že množství oxidu uhličitého v ovzduší podmiňuje průměrnou globální teplotu – křivky koncentrace CO_2 a teplotních průměrů na Zemi se téměř kopírují; vývoj od ledových dob (~ 400 000 let) do poloviny 20. století, doplněno o aktuální stav koncentrace CO_2 (2005).

KRAJE JEDNALY O EKOLOGICKÉ VÝCHOVĚ

Již podruhé se sešli vedoucí představitelé regionu soudržnosti Severovýchod (NUTS 2) – členové rad tří krajů – Radim Zíka, ing. Petr Šilar a MUDr. Jiří Vambora, pracovníci odborů životního prostředí krajských úřadů a koordinátoři ekologické výchovy Pardubického, Libereckého a Královéhradeckého kraje, aby projednali společné zájmy při realizaci krajských koncepcí EVVO.

Po Libereckém kraji byly hostiteli setkání dne 12. dubna 2006 tentokrát Pardubice. Jednání potvrdilo, že i přes dílčí rozdíly patří úroveň a podpora EVVO v regionu soudržnosti na špičce v České republice a ve všech krajích se opírá o schválené a postupně aktualizované koncepce, případně akční plány. K důležitým

bodům programu patřily například prezentace ubytovacích zařízení pro ekologickou výchovu – na Liberecku vzniklo středisko Střevlák v Oldřichově v Hájích jako krajská příspěvková organizace, v areálu historického statku v Oucmanicích na Ústecku-orlicku buduje vzdělávací zařízení s ubytovací kapacitou pardubické občanské sdružení Paleta. V Královéhradeckém kraji zatím fungují tři ubytovací střediska, v Krkonoších SEVER a Rýchorka, RUCE v Křinicích a připravuje se Krupárna v Dobřem.

K důležitým závěrům patřil shodný názor politických představitelů krajů, že EVVO nemůže být komerčně výnosnou záležitostí, ale pro optimální realizaci vyžaduje finanční podporu. Přes plánované

zřízení společného „institutu evropských grantů pro NUTS 2“ proto kraje předpokládají dílčí zachování systémů krajských grantů a dalších forem podpor, a to ve sféře, pro kterou nebudou v rámci NUTS 2 vyhlášeny tématické okruhy, a také pro malé, např. běžné školské projekty. Významnou pomocí aktuálnímu rozvoji středisek je i získání mnohamilionových podpor z evropských zdrojů z Operačního programu rozvoje lidských zdrojů, využitých na Hradecku a Pardubicku prostřednictvím projektu KAPKA 21, na Liberecku v projektu ORSEJ.

V příštím roce bude pořadatelem schůzky regionu soudržnosti k EVVO Královéhradecký kraj.

(yb)

VZNIKÁ STRATEGIE ROZVOJE KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE

Nejen politici a odborníci, ale nyní i veřejnost, stanovují, kterým směrem se má v příštích letech Královéhradecký kraj vyvíjet a jaký by měl být. Až podle všeobecné dohody by se měl odvíjet rozvoj kraje na úrovni veřejné i politické. Centrum evropského projektování, příspěvková organizace Královéhradeckého kraje, v současné době zpracovává

Strategii rozvoje Královéhradeckého kraje. Jedná se o zásadní dokument pro budoucí rozvoj kraje s horizontem roku 2015.

Proces tvorby Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje vychází z moderních obecně uznávaných a podporovaných metodik tvorby strategických plánů, založených na principech místní Agendy 21

s cílem respektovat zásady trvale udržitelného rozvoje. Celý proces je hrazen z prostředků Evropské unie v rámci projektu SROP 3.3 Evropské projektové centrum–budování regionálního partnerství.

Práce na tvorbě Strategie byly zahájeny již počátkem roku 2005. V této době se začaly připravovat a shromažďovat podklady pro stanovení krajských rozvojových priorit, zpracovávaly se odborné analytické části a zejména začala v regionu aktivně pracovat síť proškolených osob, euromanažerů, reprezentujících jednotlivé sektory – veřejný, neziskový a podnikatelský.

Na celý proces tvorby Strategie dohlíží Krajská koordinační skupina, jejímiž členy jsou významné osobnosti kraje, zastupující místní samosprávu, státní správu, podnikatelský a nestátní sektor. Strategie rozvoje je zaměřena na řešení vybraných prioritních oblastí, které vycházejí

z provedených odborných analýz a průzkumů a byly určeny na základě jednání politických představitelů, odborníků, euromanažerů působících v regionech kraje. Prioritními oblastmi jsou Podnikání a zaměstnanost, Lidské zdroje, Venkov a zemědělství a Infrastruktura. K jednotlivým prioritám byly poté ustanoveny pracovní skupiny, složené ze zástupců a odborníků v příslušném tématu.

Strategie je tak tvořena ve spolupráci a na základě partnerství s představiteli kraje i místních samospráv, odborníky v daných prioritních tématech, zástupci regionů, veřejného, podnikatelského a neziskového sektoru, euromanažery a dalšími regionálními aktéry. V průběhu tvorby Strategie se uskutečnila také veřejná setkání

v pěti bývalých okresních městech, na kterých účastníci diskutovali nad problémy, které jsou pro rozvoj jejich regionu nejdůležitější a klíčové. Těchto setkání se zúčastnili zástupci občanů, měst a obcí, firem, neziskových organizací i dalších subjektů působících v kraji. Kromě sítě euromanažerů a představitelů obcí jsou do vlastní tvorby Strategie zapojeny zájmová sdružení, neziskové organizace, občanské iniciativy, zástupci významných firem a představitelů dalších významných institucí kraje, kteří se v průběhu procesu několikrát sešli, aby diskutovali nad budoucím rozvojem našeho kraje.

Tvorba Strategie vychází ze skutečných potřeb regionu, které byly již identifikovány a budou dále prohlubovány. Postupně jsou do tvorby Strategie

zapojováni další regionální aktéři a zástupci zájmových sektorů. Vyjma zpracovatele Strategie rozvoje kraje, Centra evropského projektování, se na procesu podílejí také nezávislí hodnotitelé z pohledu hodnocení SEA – posouzení vlivů strategie na životní prostředí a hodnocení ex-ante.

Podrobné informace o průběhu zpracování Strategie a veškeré dosavadní výstupy jsou zveřejněny na stránkách www.cep-rra.cz/strategie. Připomínky, náměty a návrhy k těmto výstupům i samotnému procesu je možné zasílat na adresu strategie@cep-rra.cz.

*RNDr. Zita Kučerová,
Mgr. Kateřina Pourová
Centrum evropského
projektování, Hradec Králové*

30 PEDAGOGŮ ABSOLVUJE SPECIALIZAČNÍ STUDIUM PRO ŠKOLNÍ KOORDINÁTORY EVVO

Jak jsme již informovali v minulém čísle, Středisko ekologické výchovy SEVER ve spolupráci s libereckou Divíznou a pardubickým Ekocentrem Paleta je pořadatelem a odborným garantem jednoho z pěti běhů specializačního studia pro školní koordinátory EVVO, které SSEV Pavučina připravilo ve spolupráci s členskými středisky v rámci projektu Vzdělávání školních koordinátorů EVVO. Specializační studium je hrazeno Evropským sociálním fondem (účastníci si hradí pouze dopravu) a je akreditováno MŠMT ČR.

Překvapilo nás, že pro školní rok 2006/2007 se do časově poměrně náročného studia přihlásilo přes 70 zájemců – nejvíce z Královéhradeckého, dále pak z Libereckého a Pardubického kraje, několik též z Ústeckého, Středočeského a Severomoravského kraje. Z kapacitních důvodů však mohlo být do studia zařazeno pouze 30 zájemců. A co je tedy čeká?

Dva týdenní kurzy o prázdninách (v srpnu 2006 na Severu v Horním Maršově a v srpnu 2007 v zařízení Ekocentra Paleta v Oucmanicích) a čtyři třídní semináře během školního roku (v Českém ráji, v Krkonoších, v Jizerských horách a v Moravském krasu). Účastníci se seznámí s tématy jako např.: Cíle, rozsah a vývoj EVVO v ČR, Role školních koordinátorů EVVO, Zmapování zkušeností s tvorbou ŠVP, Příprava a realizace ŠP EVVO, Metody EV, Školní ekologické projekty, Aktuální a regionálně zaměřené informace z oblasti životního prostředí, Význam spolupráce a komunikace, Řešení konfliktů, Ekologická etika, Globální problémy, Principy trvale udržitelného rozvoje, Nástroje ochrany životního prostředí, Vztah ekonomického a sociálního rozvoje a životního prostředí. V rámci studia nebudou chybět ani praktické ukázky metod ekologické výchovy

a návštěvy škol, kde budou účastníci seznámeni s bohatými zkušenostmi ať již s prací koordinátora EVVO, či přípravou ŠVP, s programy a projekty. Počítá se též s exkurzemi do přírodně zajímavých míst a s prací v terénu.

Pro úspěšné absolvování specializačního studia je nutná minimálně 75% účast. Studium bude zakončeno obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Úspěšný absolvent specializačního studia získává po jeho ukončení osvědčení.

V případě úspěšného zakončení a poskytnutí závěrečné práce do sborníku získá absolvent finanční odměnu ve výši 5 000,- Kč.

Přejme budoucím „studentům“ hodně úspěchů, vstřícnost zaměstnavatelů a podporu v rodinách.

*Hana Kulichová
sever@ekologickavychova.cz*

OHLÉDNUTÍ ZA DNEM ZEMĚ – CELOSVĚTOVÝM SVÁTKEM ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

U příležitosti Dne Země se celý duben stává měsícem celosvětových oslav svátku životního prostředí. Oficiální datem svátku je sice 22. duben, ale po celém světě se různé osvětové akce konají již několik dní či týdnů dopředu. Den Země umožňuje i nejmenším organizacím a jednotlivcům zařadit svůj malý příspěvek k péči o životní prostředí do celostátního a celosvětového kontextu.

A jak se vlastně začal slavit tento den? Den Země (Earth Day) jako první uspořádali američtí studenti 22. dubna 1970. Snažili se prosadit přijetí nových ekologických zákonů a zvýšení státních rozpočtů na ochranu životního prostředí. Akce se zúčastnilo 20 miliónů občanů USA. Pro dosažení trvale udržitelných podmínek naší civilizace na Zemi byl v rámci Earth Day formulován tento program: stabilizovat počet lidí na Zemi, zvýšit energetickou účinnost, přejít na obnovitelné zdroje energie, recyklovat materiály a odpady, vyloučit z používání chemikálie a odpady ničící ozónovou vrstvu, omezit zemědělské technologie, které vedou k erozi půdy a ke snižování její produktivity. Od roku 1990 je i 22. duben v České republice slaven jako světový svátek životního prostředí.

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER – pobočka Hradec Králové se také přidalo k celosvětovým oslavám a letos uspořádalo několik akcí pod jednotným názvem „Oslavy Dne Země 2006 v Hradci Králové“.

První z nich bylo „Filmování ke Dni Země“. Promítání filmů o ochraně životního prostředí probíhalo ve dnech 19.–20. dubna 2006 v aule SPŠS Hradec Králové, která se dopoledne vždy zcela zaplnila diváky ze škol. Jejich počet byl omezen kapacitou sálu, takže zájemci se museli předem objednat, a ne na každého vyšlo. Promítání navštívilo celkem 436 žáků, studentů a pedagogů. Z ohlasů a reakcí na jednotlivé filmy vyplývá, že vybrané tituly splnily svůj

účel a ekologickými poznatky obohatily diváky. Příští rok snad bude mít i dospělá veřejnost větší zájem o problémy týkající se nás všech a nedojde ke zrušení odpoledního promítání z důvodů nezájmu, jako v letošním roce...

„Oslavy Dne Země 2006 v Hradci Králové“ vyvrcholily v pátek 21. dubna v Šimkových sadech. Počasí přálo a snad i díky tomu přišlo dostatek návštěvníků. Sotva bylo vše připraveno, už se hrnuly davy školních kolektivů, které v parku strávily celé dopoledne a měly co dělat, aby jednotlivé aktivity stihly.

A co návštěvníci mohli vidět a sami si zkusit? Občanské sdružení Ekodomov je ve svém informačním stanu vítalo materiály týkajícími se bioodpadu a kompostování. A drobná kuriozita? Zájemci si mohli zašmátrat do pytlíků a podle hmatu hádat, v kterém z nich se skrývá kompost. Ekodomov také přivezl na ukázkou popelnice na bioodpad a kompostéry.

Další zajímavou zastávkou byla Stanice pro zraněné volně žijící živočichy Jaroměř, která přivezla některé ze svých svěřenců (poštolku popálenou elektrickým proudem, kalouse ušatého, který přežil srážku s autem, a fretku, kterou si někdo pořídil jako domácího mazlíčka a když ho přestala bavit, tak ji pohodil venku). Prezentace vzbuzovala velkou pozornost a pracovník stanice David Číp tak mohl mnoha návštěvníkům vysvětlit, že lidskou pomoc potřebují opravdu jen objektivně zraněná zvířata a že naše pozornost je někdy spíše ke škodě než k užítku.

Na zájemce dále čekaly stánky s rukodělnou činností, o kterou byl také velký zájem. Každý si chtěl ručně vyrobit recyklovaný papír a musel proto vystát i delší frontu, jelikož zájemců bylo opravdu hodně. Totéž se stávalo u keramické dílny, kterou předvádělo centrum pro zdravotně postižené DANA. Kdokoliv si mohl něco vymodelovat z hlíny a také si to odnést domů.

Hojně navštěvovanou atrakcí byly i lanové aktivity, které připravil Petr Fátor z Hnutí Brontosaurus. Měl se co otáčet, jelikož zájemců bylo veliké množství, ale hodně starostí stála i bezpečnost a jištění, na které se v praxi někdy zapomíná. Kdo se chtěl dozvědět zajímavosti o stromech, mohl projít „Stromovou stezkou“ a na 9 zastávkách si rozšířit, nebo jen zopakovat znalosti o dřevinách. Křídou na chodník malované nebo napsané vzkazy a malůvky pro Matku Zemi mohl zanechat každý, kdo oslavy navštívil. Nakonec bylo těchto vzkazů a malůvek opravdu hodně.

Slavnostním zakončením oslav Dne Země bylo vyhlášení vítězů čtvrtého ročníku ankety o „Nejsympatičtější strom města Hradce Králové“ a soutěže o „Nejkrásnější strom“. Vyhlášení doprovázel Daneťáček, sbor při centru pro zdravotně postižené Daneta Hradec Králové. Vítězové v jednotlivých kategoriích si odnášeli krásné věcné ceny – všem ještě jednou moc gratulujeme!

Hlavní program navštívilo zhruba 500 zájemců o ochranu životního prostředí. Kromě nich se v neděli 23. dubna 2006 uskutečnila se ještě tradiční brigáda v přírodní památce Na Plachtě na Novém Hradci Králové. Akci pořádala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR – středisko Hradec Králové a Muzeum východních Čech s podporou ČSOP Jaroměř a Biskupského gymnázia Bohuslava Balbína v Hradci Králové. Také přírodovědný klub Svižník při středisku SEVER se na akci podílel. Hlavním cílem bylo vyřezávání náleto- vých dřevin na písčínách a vřesovištích, obnova tůň a úklid celé plochy přírodní památky. Na brigádě se nejen pracovalo, ale účastníci se mohli od odborníků dovědět leccos zajímavého a na vlastní oči spatřit nejružnější rostliny a živočichy, žijící v území.

Silvie Vacková
sever-hk@ekologickavychova.cz

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

A JEHO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ (2004)

Ukazatel	Jednotka	Hodnota ukazatele
Rozloha kraje	km ²	4 758,24
Počet obyvatel	obyvatel	546 995
Hustota obyvatelstva	obyvatel.km-2	115,00
Emise celkem	t	74 510,00
(TL, SO ₂ , NO _x , CO, VOC, NH ₃)	t.km ⁻²	15,66
z toho: – tuhé znečišťující látky	t.km ⁻²	0,94
– SO ₂	t.km ⁻²	2,05
– NO _x	t.km ⁻²	3,07
– VOC	t.km ⁻²	2,19
– CO	t.km ⁻²	5,93
Vyrobená pitná voda	mil. m ³ / m ³ .obyvatel ⁻¹	37,198 / 68,00
Podíl obyvatel zásobených vodou z veř. vodovodů	%	90,80
Ztráty vody ve vodovodní síti	%	24,00
Chráněné oblasti přirozené akumulace vody	km ² / % z celkové rozlohy kraje	2 058 / 43,20
Obyvatelé napojení na kanalizaci	%	73,80
Obyvatelé napojení na kanalizaci s koncovou ČOV	%	64,30
Množství odpadních vod (prům. i komunál.) celkem vypouštěných	mil. m ³ / m ³ .obyvatel ⁻¹	85 539 / 156,38
z toho: – do vod povrchových	m ³ .obyvatel ⁻¹	106,36
– do kanalizací	m ³ .obyvatel ⁻¹	50,02
Počet havarijních úniků závadných látek		15
Zemědělská půda	ha / % celkové rozlohy kraje	279 811 / 58,80
Stupeň zornění zem. půdy	ha / % zemědělské půdy	193 636 / 69,20
Velkoplošná chráněná území	počet / % celkové rozlohy kraje	4 / 20,10
z toho: – národní parky	počet / ha / % celk. rozlohy kraje	1 / 24 545 / 5,20
– chráněné krajinné oblasti		3 / 71 062 / 14,90
Maloplošná chráněná území (NPR, NPP, PR, PP)		111 / 11 891 / 2,50
+ ptačí oblasti (Natura 2000)	počet / ha / % celk. rozlohy kraje	+ 5 / 38 967 / 8,19
+ přírodní parky		+ 5 / 6 810 / 1,43
Lesní porosty	ha / % celkové rozlohy kraje	147 070 / 30,30
z toho: – pokryto jehličnany	% plochy lesů	77,50
– pokryto listnatými dřevinami	% plochy lesů	21,70
– holiny	% plochy lesů	0,80
Produkce odpadu celkem	tis. t / t.obyvateľ ⁻¹	789 700 / 1,55
z toho: – nebezpečný odpad	tis. t / t.obyvateľ ⁻¹	59 300 / 0,11

Údaje ze statistik o stavu prostředí – s ohledem na náročnost zpracování – jsou dostupné vždy až s ročním zpožděním. Poslední známé souhrnné ukazatele stavu životního prostředí v Královéhradeckém kraji se proto týkají roku 2004. Nejvýznamnější z nich jsou uvedeny v tabulce, která byla upravena podle regionálních podkladů pro každoročně vydávaný

statistický přehled Ministerstva životního prostředí ČR. Ten vyšel tiskem na počátku roku 2006 (s vrocením 2005) pod názvem „Stav životního prostředí v jednotlivých krajích České republiky v roce 2004 – Královéhradecký kraj“ a zahrnuje základní informace o přírodních poměrech a vývoji krajiny regionu a dále standardní údaje o stavu životního prostředí. Doplněn

je mezikrajským srovnáním základních ukazatelů stavu ŽP.

Brožura o 40 stranách formátu A5 je nyní již rozebrána, ale její kopii v pdf-formátu lze stáhnout z webových stránek Královéhradeckého kraje (www.kr-kralovehradecky.cz, v menu Životní prostředí / Aktuální informace... / Ostatní).

(yb)

KRAJ: 5 MILIONŮ KORUN NA PODPORU EVVO V ROCE 2006

Přestože kalendářní a rozpočtový rok 2006 ještě zdaleka neskončil, v hrubých rysech již můžeme posoudit rozsah podpory EVVO Královéhradeckým krajem, neboť většina podpor a dalších akcí ve prospěch ekologické výchovy byla administrována již v 1. pololetí.

Ve sféře životního prostředí jako celku bylo vyhlášeno celkem 10 grantových a 4 dílčí programy Programu rozvoje kraje, z nichž se EVVO týkaly 2 neinvestiční programy (EVVO dětí, mládeže a pedagogů; EVVO veřejnosti) a jeden investiční program určený pro rozvoj středisek ekologické výchovy. V rámci všech programů ŽP bylo předloženo celkem 96 projektů, z nichž v grantov-

vém řízení uspěly 64 žádosti. Pokud jde o EVVO, ze všech podaných bylo 55 projektů s touto tematikou, přičemž 31 jich získalo podporu v celkové výši 2,9 milionu Kč (z toho přes 1,3 milionu Kč investic).

Další částky z krajského rozpočtu životního prostředí plynuly do neziskové sféry či škol na podporu tzv. individuálních projektů EVVO – v prvním pololetí jich bylo projednáváno zatím 10 s příspěvkem 349 000 Kč. K dalšímu výraznějšímu zvýšení této částky již patrně nedo-

jde. Kromě příspěvků a grantů hradí kraj také vlastní projekty a zakázky EVVO, letos v částce zhruba 1,5 milionu Kč.

Z rozpočtu školství bylo dále podpořeno celkem 6 projektů s environmentálně výchovnou tematikou, a to celkovou částkou 203 000 Kč*).

Celkově lze tedy předpokládat, že na přímou podporu EVVO ze zdrojů životního prostředí a školství v roce 2006 kraj poskytne cca 5 milionů Kč.

(yb)

**) Nutno připomenout ještě další finanční náklady na ekologickou výchovu a vzdělávání, které jsou hrazeny z veřejných zdrojů v rámci běžného hospodaření základních, středních i speciálních škol, příp. školských zařízení – tyto položky však prakticky nejsou vyčíslitelné.*

HISTORICKÉ VZTAHY ČLOVĚKA A PŘÍRODY? VYPOVÍDAJÍ O NICH BETLÉMY...

K úvahám o životním prostředí a k řešení jeho problémů nutně patří „pohledy zpátky“ – nejen znalost proměn prostředí, ale také pochopení vývoje vztahů člověka a přírody. A právě v této souvislosti – v podzimním Ekotonu, kterým budete možná

listovat i v adventním čase – stojí za připomínku pro ekologa asi neobvyklý, ale zajímavý pohled na historické betlémy. Dokládají totiž nejen duchovní citění dávných tvůrců, ale jsou také pozoruhodným historickým dokladem o vztazích našich předků

k přírodě a krajině, v níž hledali inspiraci i materiály pro svoji práci.

Za zrod betlémů se v populární literatuře uvádí Vánoce roku 1223, kdy sv. František z Assisi uspořádal v jeskyni u vsi Greccio půlnoční mši u jeslí se živými zvířaty – oslem a vollem. Badatelé zabývající se touto problematikou se spíše přiklání k názoru, že betlémy vznikly ze středověkých liturgických her zobrazujících narození Krista. Faktem je, že první betlémy byly stavěny v kostelích a šířily je řeholnické řády, hlavně jezuité, kteří byli často i jejich tvůrci. Poté si je začala pořizovat šlechta a bohaté měšťanstvo a jejich výrobu zadávali profesionálním řezbářům a malířům. Patří k nim i formou a kvalitou – nejen v regionu, ale ve světovém měřítku – ojedinělý barokní Betlém Matyáše Bernarda Brauna nedaleko Kuksu (z let 1723–1732), financovaný Františkem Antonínem Sporckem a vzniklý uměleckým přetvořením přírodních skalních útvarů.

Dřevorubci z Proboštova betlému.

Rozšíření betlémů mezi prostý lid měl na svědomí zákaz jejich vystavování v kostelech, který koncem 18. století v rámci osvíce- neckých nařízení vydal císař Josef II. Tehdy si je lidé začali opatřovat do svých domovů, aby se s nimi potěšili ve vánoční době. Hlavním materiálem pro jejich stavbu bylo dřevo, převážně lípa a smrk, které- ho bylo u nás vždy dostatek, figur- ky však bývaly vyráběny i z vosku, papírové hmoty nebo z chlebové střídky (keramické betlémy jsou kupodivu převážně novodobou záležitostí). Na Třebíčsku a Ústeč- koorlicku se díky místním podmín- kám rozšířily betlémy malované na papíře. Je zajímavé, že v úrodných oblastech jako jsou Haná, Polabí, jižní Morava apod., lidové betlémy v 19. století prakticky nevznikaly. Zato v Orlických horách, v Krkono- ších, na Valašsku, na Šumavě i jinde podněcovalo meditativní prostředí horského kraje a stará křesťanská tradice Vánoc potřebu vlastních rodinných betlémů.

Betlémy před 150 lety vzni- kaly ve zcela jiném prostředí, než vidíme kolem sebe dnes. Jejich tvůrci patřili často k nejhudším lidem, stojícím až na konci společ- něského žebříčku. Tak například pastýř Boudný z Brtnice řezal figurky do třeštských a jihlavských betlémů, hrobník Wenzl Tuschku (Václav Tučků) pracoval v Kašper- ských Horách nebo obecní metař Ladislav Štichauer v Rychnově nad Kněžnou. Tito vesměs nevzdělaní, ale výtvarně citliví a talentovaní lidé, žili v materiální chudobě, avšak v souladu s přírodou, z níž brali i náměty ke svým řezbám. Za „ekologický“ lze považovat celý způsob života většiny tehdejších betlemářů, kteří patřili často k ře- meslníkům pracujícím se dřevem, nebo i k havířům, jak tomu bylo na Příbramsku. V okolí města Králíky vznikla domácí velkovýroba lev-

Betlém J. Knapovského

ných a jednoduchých figurek, na které se podílely celé rodiny.

K výrobě se používaly pouze přírodní materiály. Dřevo k řezbě figurek a kulis, klíž, vyráběný z od- padů při zpracování kůží, k lepení a polychromování, plavená křída a přírodní barevné pigmenty. Štět- ce si tvůrci vyráběli sami ze zvířecí srsti (nejlepší štětce jsou z kuních chlupů), kterou zasadili do husího brka, a násadka byla opět dřevěná. Také bez dalších přírodnin, choro- šů, stromové kůry, mechu, lišejníků a sušených rostlin, se lidový betlém neobešel. Třeštské betlémy použí- vají dokonce celé pařezy k vytváření betlémské krajiny, v příbramských se zase objevují minerály přinesené z dolů a papírové skály sypané leš- těncem. A slavný Proboštův betlém v Třebchovicích pod Orebem před- vádí celou škálu tradičních řemesel a zpracování přírodních materiálů.

Veškeré suroviny ke svému životu získávali lidé ve svém okolí a podle toho se ke svému okolí cho- vali. Tento způsob života rozhodně nebyl idylický, ale jednalo se o denní konfrontaci omezených možností člověka s všemocnou přírodou. Pocit úcty k přírodním silám se projevoval

zprvu jako uctívání nadpřirozených sil, časem však vykulivoval do cent- rálně organizovaného křesťanského náboženství. To považuje krajinu za prostor našeho života prostoupený svědectvím o přítomnosti Božího řádu, a podle toho by se měl každý křesťan chovat. Náznorné zobrazení události narození chudého a bez- branného dítěte, syna Božího, pomáhalo lidem v jejich těžkém každodenním údělu.

Velká renesance vytváření vlastních jesliček, sbírání betlémů a stovky výstav uskutečněných po roce 1989 ukazují na lidskou potřebu vlastní tvorby a hledání svého místa i v naší společnosti. Přitom bychom se měli zamyslet také nad událostí starou více jak 2000 let a způsobem svého dnešního života. Přispíváme opravdu k obecnému blahu – včet- ně péče o prostředí – podle svých schopností a potřeb bližních tak, aby se z poselství betlémů mohli radovat i naši prapopotmci třeba za dalších 2000 let?

*Josef Komárek a Milan Zábranský
Milan.Zabransky@vscht.cz
Foto ze sbírek a se souhlasem
Třebchovického muzea betlémů.*

ZOO DVŮR KRÁLOVÉ NAD LABEM SI PŘIPOMNĚLA 60. VÝROČÍ VZNIKU

K šedesátému výročí svého vzniku připravila královédvorská zoologická zahrada v květnu 2006 řadu akcí – pro odborníky konferenci českých, slovenských a polských zoologických zahrad, pro veřejnost otevření nových expozic šelem a výstavu „Historie zoologické zahrady“, a také řadu kulturních akcí, např. autorské představení knihy Zuzany Samkové „Tygří

princezna Nely“, vystoupení souboru Carmina z Rychnova nad Kněžnou, či veřejnou nahrávkou pořadu Českého rozhlasu 2 – Praha „Radiodárek“.

Zoologická zahrada byla oficiálně otevřena dne 9. května 1946 – nejprve jako zookoutek na území parku u městského Vlastivědného muzea, na ploše 6,5 ha vybaveného klecemi s evropskými zvířaty.

Postupně zvětšovala svoji rozlohu i počty druhů chovaných zvířat. V sedmdesátých letech se začala specializovat na africkou faunu a dnes je největším chovatelem afrických zvířat v Evropě (na 76 ha chová okolo 2500 kusů zvířat v téměř 400 druzích; ročně je shlédne přibližně půl milionu návštěvníků; více o ZOO viz Ekoton č. 4/2005).

AARHUSKÁ ÚMLUVA NA NOVÝCH WEBOVÝCH STRÁNKÁCH

V červnu letošního roku Asociace ekologických organizací Zelený kruh spustila nové webové stránky www.uctverejnosti.cz, týkající se Aarhuské úmluvy o přístupu k informacím a účasti veřejnosti na rozhodování o životním prostředí. Mají napomoci zejména správnému výkladu a používání zákonů a otevřené komunikaci mezi veřejnou správou a veřejností. Česká republika ratifikovala Aarhuskou úmluvu v roce 2004

a zavázala se tak k zajištění přístupu k informacím o životním prostředí pro veřejnost, možnosti veřejnosti účastnit se rozhodování v oblasti životního prostředí a poskytnutí právní ochrany v otázkách životního prostředí. Úspěšné naplňování Aarhuské úmluvy mimo jiné předpokládá otevřenější komunikaci veřejné správy s veřejností v otázkách životního prostředí.

Webové stránky mají sloužit v první řadě odborné veřejnosti:

úředníkům, nevládním organizacím, novinářům, a to tím, že přehledně a srozumitelně vysvětlují obsah jednotlivých pilířů (občanských práv) Aarhuské úmluvy a shromažďují konkrétní příklady z praxe. Uvedení konkrétních příkladů je dobrým vodítkem i pro každého, kdo se teprve učí Aarhuské úmluvě rozumět.

*Kontakt: petra.kuskova@ecn.cz,
tel. 222 518 35, www.zelenykruh.cz*

PŘIPRAVILI HNÍZDIŠTĚ PRO BŘEHULE

Obnovit hnízdiště pro břehule říční v Jaroměři se letos rozhodli členové zdejší Základní organizace ČSOP Jaro. Za bývalými jaromeř-

skými kasárnami u střediska ekologické výchovy a záchrané stanice pro volně žijící živočichy – v rámci „I. etapy záchraného programu

břehule říční v Královéhradeckém kraji“ – upravili v jarním období ručním výkopem sráz nad někdejší pískem. Akci finančně podpořil Královéhradecký kraj. „Lokalita bývala tradičním hnízdištěm břehulí, ale svah se postupně sesouval a ptáci tu naposledy vyhnízдили v roce 1993, proto byl technický zásah nezbytný,“ uvedl pracovník záchrané stanice David Číp. Odhadnout, zda v kolmé stěně o ploše několika metrů čtverečních vzácní ptáci letos zahnízdí, si však během přípravných prací ještě netroufal. „Břehule si možná jen obhlédnou terén, ale příští rok už určitě budou hnízdit,“ očekává Číp.

77 ZÁJEMCŮ O PROGRAM ŠKOLA PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT!

Letos v únoru byl vyhlášen třetí ročník programu „Škola pro udržitelný život“, což je společný grantový a asistenční program Nadace Partnerství a střediska SEVER. Jeho cílem je propagace vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a zapojení veřejnosti do konkrétních činností týkajících se zlepšení životního prostředí. Hlavními „tahouny“ při realizaci praktických místních projektů jsou školy ve spolupráci s dalšími partnery ve svých obcích a městech. Koordinátorem pro Královéhradecký a Středočeský kraj je SEVER, pro Pardubický kraj Ekocentrum Paleta.

O narůstajícím zájmu svědčí celkem 77 předložených projektů škol, 30 z Královéhradeckého kraje, 29 z Pardubického a 18 ze Středočeského (okr. Kolín, Nymburk a Kutná Hora).

Dne 28. 4. 2006 zasedla v Hradci Králové grantová komise složená ze zástupců organizací, které se podílejí na organizaci a financování programu. Komise pracovala ve složení: Karin Richterová (SEVER), Michal Veselý (Nadace Partnerství), Jiří Bureš (Ekocentrum PALETA), Miroslav Novák (Ministerstvo životního prostředí České republiky), Tomáš Vaněk (Toyota Motor Czech), Kateřina Novotná (Pojišťovna České spořitelny), Dana Tomanová (Pardubický kraj) a Petr Rybář (Královéhradecký kraj).

Komise rozhodla o udělení grantů v celkové výši 884 100 Kč 8 školám v Královéhradeckém, 6 školám v Pardubickém a 3 školám ve Středočeském kraji.

Rozhodování bylo tentokrát velice náročné. Kvalita předložených projektů se proti minulému roku velmi zvýšila, objevila se řada zajímavých nápadů. Projekty se týkaly většinou úprav školních

pozemků, zahrad či učeben v přírodě, hřišť pro děti, úprav parků či zviditelnění obce pomocí naučné historické či přírodovědné stezky.

Vyskytly se však i náměty jako úprava pomníku a jeho okolí, vytvoření skateparku nebo přírodního amfiteátru. Bohužel, z množství poctivě a promyšleně připravených projektů mohlo být podpořeno jen několik, doufáme však, že školy dostanou další šanci v příštím ročníku.

Rozhodujícími kritérii při posuzování projektů byl zřetelný přínos pro životní prostředí (s měřitelnými výstupy „před“ a „po“ akci), prokazatelný přínos pro místní komunitu (zájem veřejnosti, spolupráce s více partnery, zlepšení veřejnosti přístupného prostoru) a využití práce na projektu ve vyučování.

V Královéhradeckém kraji získala 70 000 Kč ZŠ Machov – „Z náměstí k pomníku padlých v 1. světové válce“; 70 000 Kč ZŠ Železnická, Jičín – „Rozšíření ekoareálu Čtyřlístek s úpravami v okolí

školy II“; 63 500 Kč VOŽŠ a SZŠ Hradec Králové – „Hurá do zahrady“; 45 000 Kč ZŠ a MŠ Nechanice – „Nechanická pěšinková sezóna 2006“; 40 000 Kč ZŠ Na Daliborce, Hořice – „Daliborka, vstupní brána do Smetanových sadů II“; 40 000 Kč ZŠ Broumov – „Školní zahrada“; 30 000 Kč ZŠ a MŠ Pecka – „Mluvící stromy a oživila studna“; 13 100 Kč ZŠ T. G. Masaryka z Náchoda na projekt „Cesta plastové lahve“.

Ve Středočeském kraji obdržel 70 000 Kč ZŠ Plaňany na projekt „Dětské hřiště v areálu základní školy Plaňany“; 50 000 Kč SZŠ Kolín – „Areál zdraví, zdravý areál“ a 70 000 Kč Gymnázium Nymburk – „Školní naučná stezka „CHOTUC“.

V Pardubickém kraji získala 60 000 Kč ZŠ a MŠ Damníkovo na projekt „Zahrada splněných přání“, 32 000 Kč ZŠ Nekoř – „Školní přírodní amfiteátr...“; 70 000 Kč MŠ Helvíkovice – „Bezpečná zahrada, klidová zóna pro maminky s dětmi a seniory“; 42 500 Kč DDM Alfa, Pardubice – „Naučná stezka okolím

Společné setkání dětí MŠ Suchovršíce a MŠ Lubawka v rámci mezinárodní spolupráce v projektu Škola pro udržitelný život.

slepých ramen Labe“; 57 000 Kč ZŠ Sopotnice – „Pavilon klidu, odpočinku a poznání“; 61 000 Kč OU a PŠ Chroustovice – „Zámecká zastavení u řeky“.

Školy se během práce na projektu mohou obracet na své koordinátory o pomoc a radu. Koncem června proběhly také na školách návštěvní konzultační dny. Pro-

tože jde o program mezinárodní, čeká je v říjnu – stejně jako vloni – česko-polské setkání, kde budou moci prezentovat výsledky svých projektů. Všem školám, vybraným k podpoře, držíme palce, aby jim chuť a elán vydržely a dílo se podařilo, vždyť realizace projektů musí být v listopadu 2006 ukončena!

Generálním partnerem programu je firma TOYOTA, dalšími partnery pak Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Pojišťovna České spořitelny, program ESF Interreg IIIA a mediálním partnerem Český rozhlas.

Hana Kulichová
sever@ekologickavychova.cz

CZ PL interreg IIIA

PODPORA MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE ŠKOL

V RÁMCI PROJEKTU ŠKOLA PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT

V březnu tohoto roku vypsal SEVER výběrové řízení na podporu mezinárodní česko-polské spolupráce škol v rámci programu „Škola pro udržitelný život“. Šlo o dílčí naplnění projektu „Škola pro udržitelný život – česko-polská síť komunitních projektů udržitelného rozvoje iniciovaných školami“, podpořeného z programu Interreg IIIA.

V tomto řízení mohly školy získat až 10 000 Kč na podporu konkrétních česko-polských akcí uspořádaných během roku 2006,

kteřé by umožnily vzájemnou prezentaci výsledků projektu Škola pro udržitelný život. Podpořeny byly tři školy – MŠ Suchovršice a ZŠ Kocbeře (Trutnovsko) a ZŠ Lukavice (Pardubický kraj).

MŠ Suchovršice má již za sebou společnou akci s MŠ Lubawka. Obě mateřské školy se v loňském roce zapojily do projektu Škola pro udržitelný život. V Suchovrších ve spolupráci s obcí a rodiči vzniklo nové dětské hřiště s průlezkami a herními prvky, v Lubawce s dětmi

pracovali na celoročním projektu o vodě, o jejím významu a o šetření vodou. V rámci projektu pak v polské škole instalovali úsporné vodovodní baterie.

Ze Suchovršic se děti, učitelky, rodiče a přátelé MŠ dne 8. května 2006 vypravili do mateřské školy v Lubawce. Byla pro ně připravena prohlídka školky a seznámení s prací na projektu, krátké vystoupení dětí a občerstvení. Potom si děti společně pohrály na zahradě, a na konec výprava zamířila do Kowar a prohlédla si městečko miniatur. 21. června výprava z Lubawky na oplátku zavítala do Suchovršic, kde děti předvedly taneční vystoupení, a pak následovaly společné hry na hřišti u školky. Paní učitelky také vzájemně konzultovaly svůj celoroční projekt, který se jmenoval „Ve vodě je život“. Projekt provázel děti po celý rok – pomocí her a různých pokusů děti pochopily, jak je pro život voda důležitá, proč se s ní musí šetřit a proč ji nesmíme znečišťovat.

Další dvě základní školy – Kocbeře a Lukavice připravují své akce na září – chystají víkendy spojené s představením projektů, poznáváním přírody a historie obcí a jejich okolí.

Učitelky MŠ Suchovršice a MŠ Lubawka při setkání ke společnému projektu „Ve vodě je život“.

Hana Kulichová
sever@ekologickavychova.cz

PROJEKT „NECHANICKÁ PĚŠINKOVÁ SEZÓNA 2005“

Nechanicím dosud chybělo klidné a esteticky hodnotné místo k dětským hrám a k odpočinku pro veřejnost. Díky projektu „Škola pro udržitelný život 2005“ se nám však prvními – i když tak trochu nesmělymi – krůčky podařilo vyšlapat jednu z prvních pěšinek v rámci historicky první „Nechanické pěšinkové sezóny 2005“.

Naše počáteční představy „dozrávaly“ a vyvíjely se v průběhu prací, jádro záměru však zůstalo od počátku stejné, a hlavní myšlenku – začít proměňovat a ožивovat prostranství mezi budovami základní a mateřské školy – se nám povedlo naplnit v rozsahu, který jsme si stanovili. Nejprve jsme se věnovali úpravám povrchu a následně prostor osadili zelení a prvními lavičkami, na nichž budou moci spočinout unavené nožky návštěvníků zóny. Po dokončení první fáze proměny jsme 24. 11. 2005 prostranství za účasti veřejnosti i zástupců městského úřadu slavnostně otevřeli.

V současné době se již zpracovává podoba Nechanické pěšinkové sezóny 2006. Chtěli bychom do terénu osadit dřevěné objekty pro rozvoj „ducha i těla“ – prskoviště pro nejmenší, dřevěný hrad s lezecovou stěnou a zpevněnou plochu pro veselé skotačení různých věkových skupin (třeba při skákání „panáka“ nebo při hrátkách s míčem). Vítán je každý, kdo si bude chtít aktivně odpočinout, pohrát si, nebo prostě „jen tak posedět“...

Celý projekt nás obohatil v několika rovinách a uvedl do pohybu spoustu věcí a událostí. Běží pod záštitou střediska ekologické výchovy SEVER, Nadace Partnerství a jeho partnerem je firma Toyota. Díky němu jsme objevili také nové cestičky k veřejnosti i na městský úřad, kde jsme našli nejen pochopení a zájem o projekt a jeho další vývoj, ale

také podporu. Učíme se spolu komunikovat a společně hledat, kudy dál vyšlapávat pěšinky ve smyslu trvale udržitelného rozvoje...

Letos počítáme s rozšířením „pěšinek“ i dále do města – rádi bychom vytvořili historickou naučnou stezku, oživil Štrossovy sady, osadili zde lavičky...

Celé naše konání bylo zastřešeno mottem od Jeana Giona: „Elzéard Bouffier šel za svou myšlenkou a důkazem toho byly buky, které mu sahaly po ramena. Bylo jich do nedohledna. Duby byly již statné a překročily již stáří, kdy je mohou ničit hlodavci. A kdyby bylo záměrem Prožetelnosti dílo zničit, potřebovala by k tomu přímo cyklóny...“ (Jean Giono, Muž který sázel stromy.)

Stejně jako Elzéard Bouffier jsme se vydali na cestu za naplněním myšlenky o proměně místa, kam každý den směřují naše kroky. Stejně jako on začal sázet své duby, i my jsme začali sázet první stromečky. Některé nám ještě nesahají po rame-

na, jiné se nám už klenou nad hlavami. Všechny jsou svým způsobem tak trochu v ohrožení – hlodavci a „přírodní živly“ však nejsou tou největší hrozbou. Tou je především lidská lhostejnost a bezohlednost... Pěšinek zatím nemáme do nedohledna, jsme teprve na začátku cesty a velký kus práce je před námi. Společně ale máme velkou moc a sílu věci měnit k dobrému. Najít si cestu zpátky k přírodě, učit se jí naslouchat a učit se nejenom brát, ale i dávat.

Až se krajinou jednou bude procházet český „Jean Giono“ a stromů bude do nedohledna, bude se moci schovat v jejich stínu a načerpat energii na další cestu. Pak budeme vědět, že se naše pěšinky ubíraly správným směrem a že naše práce nebyla marná...

Mgr. Lucie Munzarová

ZŠ Nechanice

lucinkamunzarka@seznam.cz

Žáci ZŠ Nechanice při práci na projektu „Nechanická pěšinková sezóna“.

„ZELENÝ KRAJSKÝ ÚŘAD“ – A CO SI O NĚM LIDÉ MYSLÍ

Uvažujete o environmentálně šetrném provozu a odpovědném chování své instituce vůči životnímu prostředí? Pak vás možná budou zajímat výsledky ankety zorganizované letos v březnu na Krajském úřadu Královéhradeckého kraje v rámci projektu „Zelený úřad.“ Ten byl schválen usnesením zastupitelstva kraje č. 7/353/2005 dne 22. 9. 2005 a naplno by se měl rozběhnout v nově budovaném sídle kraje v někdejší královéhradeckém pivovaru. Cílem ankety bylo zjistit názory a postoje zaměstnanců k těmto otázkám – a uvedme hned úvodem, že překvapivě odhalil jejich většinou příznivé přístupy k ochraně prostředí.

Ankety se zúčastnilo přibližně 40 % osloveného počtu pracovníků úřadu (celkem 146 respondentů), kteří vyplňovali čtyřstránkový dotazník.

Z provedeného průzkumu vyplývá, že 85 % respondentů rozhodně považuje ochranu životního prostředí za nutnost, což by se mělo promítnout do životního stylu každého z nás, snaha jednotlivce má v tomto ohledu význam pro 81 % dotázaných. Jen každý desátý si myslí, že problematika ochrany životního prostředí se zbytečně zveličuje, ekonomický rozvoj je přednější před ochranou životního prostředí pro 13 % respondentů.

Co se týká třídění odpadů, na pracovišti soustavně třídí odpad plných 48 % respondentů. Největšími překážkami pro třídění odpadů je podle dotázaných nedostatek označených košů na tříděný odpad na pracovišti (38 %), dále zaměstnanci postrádají návod co třídít a kam (18 %). Někteří respondenti poukázali také na to, že uklízeč služba nebere v úvahu vytríděný odpad a sesypává jej do jednoho pytle. Tento názor se opírá v některých případech o přímé pozorování.

Mezi další faktory snižující motivaci třídít je vlastní přesvědčení o zanedbatelném přínosu vůči životnímu prostředí, nebo pohled na to, jak jiní spolupracovníci odpady netřídí.

Zaměstnanci se v další otázce také vyjádřili, jaké složky odpadů je vhodné na pracovišti vytrídít. Největší podíl zaujímají plasty – 95 %, dále papír – 93 %, sklo – 53 % a nebezpečné složky – 50 %. Z ostatních složek odpadů zaměstnanci nejčastěji uvedli nápojové kartony, kovy a bioodpad.

Pokud se zaměříme na používání nápojových PET obalů, 21 % dotázaných vůbec na pracoviště nenakupuje PET lahve, instalované lisy na PET lahve pak využívá 54 % z těch, kteří PET lahve na pracovišti nakupují.

Další okruh otázek se týkal problematiky šetrného papírování a oboustranného tisku. Z výsledku ankety vyplynulo, že 39 % dotázaných tiskne a 53 % dotázaných kopíruje oboustranně vše, co je možné takto tisknout či kopírovat. Na druhou stranu více než polovina respondentů přiznává, že netiskne či nekopíruje vše, co by bylo možné, třetina respondentů přiznala, že netiskne oboustranně vůbec. Největší překážkou k zajištění oboustranného tisku (42 %) je podle respondentů zvýšená pracnost a čas spojený s opakovaným ručním vkládáním papíru do tiskárny, která neumožňuje automaticky oboustranný tisk. V případě kopírování podobnou překážku uvádí 23 % dotázaných. Téměř 30 % dotázaných uvedlo, že připravují dokumenty, které nemohou být ze své podstaty oboustranné. K nejčastěji uváděným patří stanoviska nadřízeného orgánu, sdělení, usnesení, rozhodnutí a ostatní úřední dopisy, smlouvy, materiály předkládané orgánům kraje, výborům, dopisy hejtmana atd. Oboustranný tisk a kopírování podle některých názorů vyvolává další problémy, jako

např. mačkání a zasekávání papíru, nespolehlivost, chyby tisku, poruchovost, nutnost častějšího servisu kancelářské techniky. Dotázaní byli také vyzváni, aby uvedli, kde je možné podle jejich zkušeností nejvíce uspořit kancelářský papír. Největší význam byl položen na oboustranný tisk a kopírování (35 %) a na zvýšení podílu elektronické komunikace (33 %). Dalším významným faktorem k dosažení úspor je také zvýšení elektronické archivace.

Otázky se též týkaly ověření šetrného chování směřujícího k úsporám tepelné a elektrické energie – návyky při využívání umělého osvětlení, výpočetní techniky a vytápění pracoviště. Z výsledků vyplývá, že v průměru více než polovina dotázaných se chová v této oblasti šetrně a je jen velmi málo těch, jejichž chování vede ke skutečnému plýtvání energií.

Zájem o biopotraviny na úřadě projevily více než dvě třetiny dotázaných, a to především o občerstvení v kantýně. Z konkrétních potravin je největší zájem o mléčné výrobky, pečivo, ovoce a zeleninu, saláty, šťávy, sušenky a sojové výrobky.

Na závěr dotázaní mohli volně vyjádřit své názory k ekologicky šetrnému provozu též ve vztahu k novému administrativnímu centru. Na otázku ohledně zájmu o využití služeb ekologické poradny se pozitivně vyjádřilo 40 % dotázaných. Podle některých není však nutné pro tento servis zřizovat zvlášť fyzické pracoviště, toto lze řešit třeba formou internetové poradny. Další podněty se např. týkaly především příslušných opatření v nových budovách, zajištění dostatečného denního světla, stavebně technické úpravy k dosažení energetických úspor již ve fázi výstavby a nutného provozního vybavení.

Ing. Ondřej Slavík
oslavik@kr-kralovehradecky.cz

VÝSLEDKY PROJEKTU ÚSPORY ENERGIE VE ŠKOLE 2006

Již 5 pět let podporuje Nadace Partnerství projekt Úspory energie ve škole, jehož smyslem je podpořit energeticky úsporná opatření ve školních budovách, upozornit na téma neobnovitelných a obnovitelných zdrojů energie, v širších souvislostech pak přispět k řešení skleníkového efektu, který se spotřebou fosilních paliv přímo souvisí.

Středisko SEVER je koordinátorem tohoto projektu pro dva regiony: Královéhradecký, Pardubický a Liberecký kraj, litoměřická pobočka SEVERu pro Ústecký kraj. Kromě těchto regionů probíhal projekt v Kraji Vysočina (koordinátor SEV Chaloupky) a v Praze a okolí (koordinátor Sdružení Tereza).

SEVER poskytuje školám výukové programy pro žáky k výše zmíněné problematice a konzultace po celou dobu trvání projektu, zapůjčuje pomůcky z Krabice energie. Školy také obdrží pracovní sešity – Ceníme si energie (učební texty pro žáky), Pracovní listy a Malý energetický audit.

Školy na základě poskytnutých materiálů, pomůcek a výukových programů střediska SEVER pak pracují na vlastních „malých (žákovských) energetických auditech“. Žáci musí zjistit spotřebu energie ve škole (ať už jde o elektřinu, plyn, uhlí) a výdaje za energii v uplynulých čtyřech letech, dále musí prozkoumat budovu školy a vytipovat „nejslabší“ místa, v nichž dochází například ke ztrátám tepla, plýtvání teplou vodou, apod. Poté navrhnou jak drobná opatření, která lze realizovat téměř ihned, tak opatření dlouhodobější, nákladnější.

V rámci regionálních kol se před porotou hodnotila písemná část – audit i ústní prezentace.

Získané finanční prostředky školy použijí na realizaci úsporných opatření ve své školní budově.

Dne 27. 3. 2006 byly v Hradci Králové vyhlášeny výsledky regionálního kola projektu Úspory energie ve škole. Ze 7 zúčastněných škol (kraj Královéhradecký, Pardubický a Liberecký) byla udělena tři místa a jedna Cena poroty.

1. místo : ZŠ Machov (20 000 Kč),
postup do celostátního kola
 2. místo: ZŠ Komenského, Jilemnice (10 000 Kč)
 3. místo: Střední škola propagační tvorby a polygrafie Velké Poříčí (5 000 Kč)
- Cena poroty: ZŠ praktická Králíky (2 000 Kč)

Na projektu dále úspěšně pracovaly ZŠ Husitská, Nová Paka, ZŠ Úprkova, Hradec Králové a ZŠ Karla IV., Nový Bydžov.

Středisko SEVER bylo také pořadatelem celostátního kola tohoto projektu, které se konalo 26. 5. 2006 v prostorách Krajského úřadu v Hradci Králové. Zúčastnily se ho 4 školy, které postoupily jako nejlepší ze svých regionů: Základní škola Machov (Královéhradecký kraj), Základní škola Polníčka (Kraj Vysočina), Základní škola Klíček, Praha 4, Gymnázium Roudnice nad Labem (Ústecký kraj). Celkem se do projektu zapojilo 21 škol v republice.

Žáci nejprve odevzdali (2 týdny před prezentací) své písemné práce – energetické audity svých školních budov. Pak před porotou prezentovali výsledky svého zkoumání jak ve své škole uspořit energii a odpovídali na dotazy poroty, která pracovala ve složení: Mgr. Jakub Kašpar (Ministerstvo životního prostředí), Ing. Jiří Merhout (Sdružení pro Úspory

energie, s.r.o. Most), Ing. Jiří Malkovský (EKIS ČEA, JSM Hradec Králové), Mgr. Jiří Krenčík (Královéhradecký kraj), Mgr. Radim Cenek (Nadace Partnerství), Mgr. Michal Medek (SEV Rychta, Krásensko). Po nelehkém rozhodování porota nakonec ocenila dvě školy:

1. místo: 50 000,- Kč získala Základní škola Machov (okr. Náchod, Královéhradecký kraj)
2. místo: 46 000,- Kč získalo Gymnázium Roudnice nad Labem (Ústecký kraj)

Kromě větších finančních částek na realizaci úsporných opatření (které získaly dvě školy), obdržela každá škola odměnu 1000,- Kč na nákup publikací či pomůcek a DVD Životabudič aneb ABCD ekologie.

Blahopřejeme všem úspěšným soutěžícím a jsme rádi, že „Machováci“ tak pěkně reprezentovali náš kraj.

Hana Kulichová
sever@ekologickavychova.cz

Vítězná škola celostátního kola projektu Úspory energie ve škole: ZŠ Machov – žáci Martin Mazurek, Lukáš Hubka a učitel Mgr. Ivan Pruš.

PRVNÍ VÝSLEDKY PROJEKTU KAPKA 21

Jak jsme vás již informovali v minulém čísle, 1. ledna 2006 v Královéhradeckém a Pardubickém kraji začal probíhat projekt **KAPKA 21**, který během dvou let přinese do těchto krajů **17,8 milionů korun z Evropských fondů na rozvoj sítě ekologických vzdělávacích, informačních a poradenských středisek**.

Ve výběrovém řízení projektu uspělo letos **12 dodavatelských organizací** a v květnu 2006 proběhly první podpořené akce. Projekt je určen ke zvýšení informovanosti především dospělé veřejnosti s využitím financí ze státního rozpočtu a zejména z EU prostřednictvím Operačního programu rozvoje lidských zdrojů a Ministerstva životního prostředí České republiky. V rámci projektu partnersky spolupracuje s nositelem projektu střediskem **SEVER** a spoluautorem a organizátorem **Ekocentrem PALETA** řada ekologicky činných subjektů.

Na základě výběrového řízení pro dodavatele z řad organizací zabývajících se ekologickou výchovou byly v Královéhradeckém kraji vybrány: *Centrum rozvoje Česká Skalice, ZO ČSOP Orlice, Hradec Králové, Villa Nova Uhřetín, ZO Dvůr Králové a. s., INEX – SDA, Kosteletké Horky, ZŠ Úpice-Lány, Krkonošská poradenská a informační o. p. s., Trutnov, Občanské sdružení Muzeum přírody Český ráj*. Za *Pardubický kraj* byly vybrány organizace: *OS Altus, Chrudim, Ekocentrum Renata, Brno, ZO ČSOP Zlatá studánka, Česká Třebová, OS Ekocentrum Skřitek, Polička*. Cílem poradenských center je poskytovat široké veřejnosti informace z oblasti ochrany přírody a krajiny, ochrany památek, odpadového hospodářství, zakládání a údržby zeleně, alternativních zdrojů energie, ekologického zemědělství a biopotravin a další. Střediska poskytují poradenskou činnost, vzdělávací (formou školení a seminářů pro firmy, veřejnou správu a širší veřejnost) nebo osvětovou činnost (výstavy, besedy, promítání a další akce).

Od května 2006 se díky vybraným organizacím a také díky dvěma partnerům projektu (Správa KRNP a ČSOP Křižánky, Jičín) již rozběhly osvětové a vzdělávací akce jako např.: „Den země“, „Uklidíme svět“ (likvidace černých skládek), „Mapování nevyužitě zeleně“, „Sluníčko a vlak“ (povídání o využití sluneční energie), „Domácí ekologie“ (spotřeba vody) a mnoho dalších. Dále byly zahájeny výstavy: „Den květů“, „Kouzlo včelařského řemesla“. Ze vzdělávacích akcí proběhl první seminář v rámci přípravy organizátorů, kteří pracují s dobrovolníky na venkově a v jiných NNO s názvem „Fairtrade a naše odpovědnost v praxi“, dále seminář pro učitele přírodopisu a biologie „Od přírody k welfare“.

Hana Kulichová
sever@ekologickavychova.cz

PATRIOT MILOSTNÉ VÝCHODOČESKÉ KRAJINY

Obrazy netvoří jako strohý dokument, ale nejsou ani abstrakcí. Kritici soudí, že jako „krajiny duše“ jsou naplněny především umělcovým příběhem – prožitkem, či imaginárním snem. A tak třeba Nevěsta (byť v realitě chladná skalní věž) se v obraze z Českého ráje objeví jako bílá a růžová roztančená svatebčanka před pozadím temných Trosek. Když prý přemýšlel, jak vystihnout – jak říká – svátečnost téže krajiny v období rozkvetlých stromů, nalepil do obrazu krajky. „Ačkoliv jsem se narodil ve středním Polabí, s krajem pod Krkonošemi a Orlickými horami, do kterého jsem přišel v padesátých letech, jsem srostl do té míry, že mě mnozí považují za zdejšího rodáka. A naopak – lidé se mi občas přiznávají, že ať se tu narodili, za patrioty se nepovažují – ale já prý jsem zdejší patriot každým coulem!“ míní akademický malíř Jiří Škopek, žijící v Jaroměři. „Jsem taky krajinář... Dělán všechno možné – knižní ilustrace a grafické úpravy, městské znaky, plakáty, pohlednice a mapy, kalendáře, ex libris, vystřihovací betlém, či různé expozice – ale pojem „krajinář“ asi opravdu nejlépe vystihuje mé hlavní zaměření,“ přiznává výtvarník a probírá se stohem pláten, z nichž většina je vyjádřením jeho vjemů a pocitů z východočeské krajiny.

Takže pojďme rovnou k jádru věci – tedy ke krajině našeho domova...

Česká krajina je krásná – líbezná a malebná. O tom není vůbec pochyb! Dokonce se dá říci, že je milostná. Připomíná to už Karel Hynek Mácha, který svého času popsal pod-

krkonošskou krajinu a právě tenhle pojem použil. Dokážu se na ni taky tak dívat – třeba kolem Pecky vidím v kopcovaté krajině krásné ženské tvary, dokonce jsem je namaloval; tuhle typicky českou krajinu si paradoxně koupil klient z Bavorska... Naše krajina je taky vzdělaná a kul-

turní – když si odmyslíme občasnou hrůzu třeba černých skládek. Přímou fyzicky mě bolí, když někdo vysype neřádstvo do příkopu.

Nedávno jsem byl v Jásenné, objevili tam masivní historický kamenný kříž „babu“, kterou kdosi někde ukradl, a nechal ji pak ležet, odha-

dem, tak patnáct let v příkopě. Hledali jsme pro ni v obci nejvhodnější místo, kde ji postavit. Byl nádherný jarní den, počasí jako vystřižené, kvetly stromy, zkrásněl i malý lesík sloužící jako divoká skládka. V loužích mezi odpadky kvetly blatouchy, bylo úžasné, jak se ty květy dokázaly povznést nad hrůzu a svinčik, který po sobě nechal člověk-hovado... Jinak ho neumím pojmenovat.

Zřejmě se nedá říci, že bys byl umělcem uzavřeným do svého vlastního světa – ale provokují tě i věci veřejné!

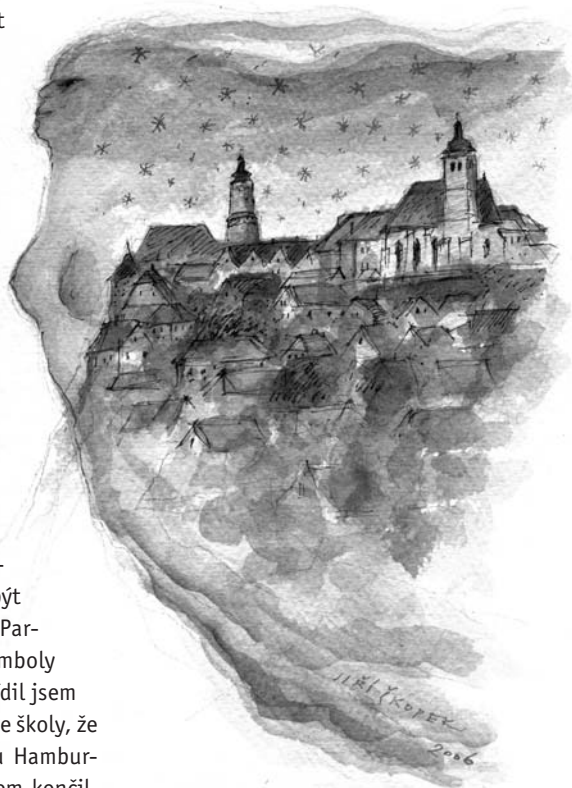
Vždycky jsem měl blízko k ochraně přírody. Léta jsem pracoval v Muzeu Boženy Němcové v České Skalici, kde jako významný ochranář působil dnes již zemřelý ing. Jiří Vaněk ze Slatiny na Úpou. A tak, i když jsem v dobrovolné, či státní ochraně přírody nebyl nikde organizován, díky lidem kolem sebe jsem na ni býval úzce napojen.

Není proto náhodou, že tvé největší a nejfotografovanější dílo se nachází přímo v lůně přírody...

V šedesátých letech minulého století jsem získal zajímavou zakázku – u pramene Labe na hřebenech Krkonoš vytvořit výtvarné dílo, které by charakterizovalo dlouhý labský tok, přitom zapadlo do rámce krajiny a nenarušovalo jej třeba přílišnou výškou objektu. A také odolalo nepřízní počasí i turistům. Úkol to nebyl zcela jednoduchý, ale myslím, že se podařil a výsledek si lidé prohlížejí už asi čtyřicet roků. Je to stylizovaná řeka Labe v kované mědi, kterou lemují města zastoupená jejich znaky vytvořenými technikou skleněné mozaiky.

Podle původních představ mělo být představeno Labe a města při jeho toku, jak říkají Němci „halb und halb“ – spočítali jsme, že v Ně-

mecku je na Labi dvanáct významných měst, a dvanáct jich tudíž mělo být i z Čech. Shodou okolností se tam nedostala dvě města – Hostinné, které tehdy mělo být zatopeno a nepočítalo se s ním, a Jaroměř, protože to zakázal jistý soudruh z tehdejšího krajského národního výboru. Kdoví jakou měl motivaci, možná jen tu, že by v centru kraje byla města příliš nahuštěná, neboť tam měl být Dvůr Králové, Hradec i Pardubice... Když jsme symboly měst umístili v terénu, řídil jsem se tradičními znalostmi ze školy, že Labe se vlévá do moře u Hamburku, a tak jsem Hamburkem končil. Přišel dopis z lázeňského města Cuxhaven, které leží asi 20 km nad Hamburkem. To se důrazně hlásilo o pozici posledního města na Labi. Než jsme však mohli něco změnit, přijely v roce 1968 sovětské tanky a s nimi i jiné starosti, a tak Hamburk dvacet let zůstal jako poslední... A když tanky konečně odjely, Cuxhaven se ozval znova. Vyhověli jsme, a už měli Němci třináct lokalit, my jen dvanáct. A v tu chvíli přišel další dopis z Otterndorfu, města ležícího mezi Cuxhavenem a Hamburkem, které má ve znaku vydru, a že tam také chtějí být! I je jsme přidali... Později jsem poskytoval rozhovor pro časopis Krkonoše, který se divil, proč u labského pramene není Jaroměř – a slovo dalo slovo, dnes už jsou bloky Jaroměře a také Hostinného připraveny u mozaikářů v Čáslavi a letos by měly být osazeny do terénu. Takže konečně naplníme kdysi stanovené pravidlo česko-německé prezentace „půl napůl“...

↑ Milostná Metuje

Většinu krajinářských děl jsi však netvořil na hřebenech, ale v Podkrkonoší a v Podorlicku – je to tak?

Krajina těchto končin mě provází od samých začátků – moje první výstava v České Skalici se jmenovala „Kraj mládí Boženy Němcové“. Další výstava zase „Krajina Náchodská“, a zazněly při ní názory, že prý mi jde „malování vody“. A tak jsem začal uskutečňovat svůj zprvu jen neurčitý, ale postupně stále konkrétnější sen o výtvarném zpodobnění řeky Úpy. Od dětství jsem měl touhu jít podle řek až k jejich pramenům, a tam v úctě kleknout..., asi tak jako kdysi v naší krajině putovali první kolonisté. Začal jsem s Úpou a v různou roční i denní dobu jsem postupoval proti proudu, a protože řeka měří jen sedmdesát kilometrů, během asi dvou let jsem ji zvládl.

Jen představa o prameni se ukázala poněkud naivní – nebyl tam! Nevěděl jsem, že když projdu Obřím dolem a kolem úpského vodopádu na hranu hor, dostanu se na houpavé rašeliniště, kde všude kolem zurčí voda, ale pramen nikde... Přesto se Úpa povedla a měla několik výstav v různých městech, kterými protéká.

A odtud nebylo daleko k nápadu zachytit také Metuji. Zajímavé je, že i když jsou obě řeky blízko sebe, krajina, kterou protékají, je hodně jiná. Vnímám jsem i okolí řek – třeba průmyslovou zástavbu pod Trutnovem v Poříčí a jinde – ošklivé a otřískané tovární objekty sahající až k řece. Tohle se mi nelíbilo a tak jsem to nezobrazoval, já nějak podvědomě vyhledávám v přírodě hlavně to pozitivní. Ale nemohl jsem přehlédnout třeba ničení horských lesů kyselými dešti – byl to pocit bezmoci, těžko se dalo dělat co jiného, než být smutný. Naštěstí jsem také viděl opačné jevy – třeba, že Úpa pod Trutnovem bývala velice špatná, nečistá, ale postupně se

vyčistila a v Babiččině údolí pak už působila docela čistě.

K metodám ekologické výchovy patří práce s přírodními materiály, která by měla dnešní „panelákovou“ generaci přivést zpět k přírodě. Máš s tím zkušenosti ze své současné pedagogické práce na Středním odborném učilišti v Jaroměři?

„Jedním z oborů, který vyučuji, je umělecký kovář, další umělecký keramik. Učím kromě jiného říkám, že v minulosti se nerozlišovalo mezi kovářem a uměleckým kovářem, či

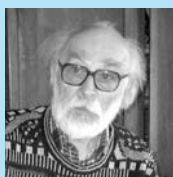
keramikem a uměleckým keramikem. Buďto byl řemeslník šikovnější, a mohl si troufat i na výtvarné dílo, nebo byl méně šikovný, a zbylo mu řemeslo... Příroda prolíná oběma mými předměty – výtvarnou výchovou i dějinami umění – a tak se snažím, aby se nad ní studenti zamýšleli. Když jim dám nakreslit například větvičku stromu, měli by pochopit, jakou má stavbu a konstrukci. A tohle zdánlivě samozřejmé porozumění přírodě jim pak pomáhá i v technické práci – třeba jak tu větvičku zdárně vykovat. Ale ani profese mých žáků – kovářství a keramika – samy o sobě nejsou odtrženy od přírody. Co může být bližšího přírodě než hlína, a patlání se v ní... Podkováři zase kovají koně, a tak musejí znát anatomii zvířat, a kontakt s živou přírodou si udržují. O tyhle mladé lidi se z hlediska vztahu k přírodě nebojím...

Pokud mohu soudit alespoň podle svých nejmenších vnoučat, myslím, že dnes už jsou školy na ekologickou výchovu dobře připraveny a učitelky děti vedou správným směrem. A svůj vlastní dluh z dětství jsem taky splatil – jako kluci jsme upytlačili štiku, a o mnoho let později jsem jí alespoň věnoval obraz se zelenou tůň,“ říká malíř a ukazuje rozměrnou olejomalbu s plastickým reliéfem rybářské sítě. Zlatě z ní svítí rybí oko.

Za rozhovor děkuje

Petr Rybář

prybar@kr-kralovehradecky.cz

Akademický malíř Jiří Škopek (nar. 1933 ve Velimi u Kolína). V letech 1948–1951 studoval na střední umělecko-průmyslové škole sklářské v Železném Brodě, pak pracoval v porcelánce na Karlovarsku a v ZVU v Hradci Králové. Od roku 1952 žije v Jaroměři. V období 1953–1959 byl posluchačem Vysoké školy umělecko-průmyslové v Praze v ateliéru prof. Adolfa Hoffmeistera. Nejprve působil jako průmyslový výtvarník, později vyučoval na lidové škole umění a do roku 1982 byl výtvarníkem Muzea Boženy Němcové v České Skalici; od té doby se věnuje převážně svobodné tvůrčí práci. Působí i jako pedagog na Středním odborném učilišti v Jaroměři (obor umělecký kovář a umělecký keramik).

V ZÁCHRANĚ NOSOROŽCŮ MUSÍ POMOCI I VEŘEJNOST

V historii problémů ve vztahu člověk–příroda patří k často připomínaným tématům záchrana severoamerického bizona, jehož novodobý příběh, naštěstí s dobrým koncem, se začal odehrávat na přelomu 19. a 20. století. Také dnes probíhají podobná a neméně výrazná drama zvířecích druhů, ale nikdo zatím neví, jak skončí. Patří k nim záchrana posledních kusů některých druhů nosorožců, jejich významné epizody se odehrávají i v Královéhradeckém kraji.

I když část veřejnosti stále v plném rozsahu nechápe současné globální proměny, osud velkých ohrožených druhů ji obvykle zajímá. Bylo by chybou nevyužít této skutečnosti pro environmentální vzdělávání i ku prospěchu vymírajících druhů. Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií (EAZA) proto pořádala již pět ochranných kampaní, jimiž se snaží obrátit pozornost k vážným problémům celosvětové ochrany přírody. Lidem mají přinést informace, ohroženým druhům finanční prostředky a zvýšení šancí na přežití. V loňském roce EAZA zahájila akci pod názvem „Zachraňme nosorožce“, přičemž do konce května 2006 se ke kampani připojilo 110 evropských zoologických zahrad, včetně všech členských organizací Unie českých a slovenských zoologických

zahrad (UCSZ). Zmínili jsme se o tom již v minulém čísle Ekotonu, dnes přinášíme slíbené podrobnější informace.

„Nosorožci jsou úžasná zvířata, při pohledu na ně dýchne na pozorovatele pravěk. Bohužel i ve své síle jsou velmi zranitelní. Proti nim stojí silný nepřítel vybavený moderními zbraněmi. Nepřítel, který je zabije proto, aby si z jejich rohů vyrobil střenky ke svým dýkám, nepřítel, který je vraždí proto, aby si z jejich rohů vyrobil prášek, který zvýší jeho sexuální potenci, i když je vědecky dokázáno, že to je pouhý mýtus,“ říká Ing. Vladislav Jiroušek, prezí-

dent Unie českých a slovenských ZOO, a připomíná, že stejně jako všechny živočišné druhy i nosorožce ohrožuje také každodenní činnost lidstva, provázená změnami klimatu a dalšími environmentálními problémy.

Ještě nedávno – před 50 lety – patřila tato zvířata prehistorického zjevu k relativně početným, neboť ve volné přírodě jich žily stovky tisíc jedinců. V posledních desetiletích došlo k rychlému, masovému a bezohlednému zabíjení zvířat pytláky a dnes ve volné přírodě, respektive v chráněných rezervacích Afriky a Asie, přežívá pouze asi 17,5 tisíce nosorožců.

Přehled druhů nosorožců a jejich počty v přírodě (in situ) a v zoo (ex situ), 2005:

africké druhy:	in situ	ex situ	status (podle kritérií IUCN – Mezinárodního svazu ochrany přírody)
nosorožec tupoносý (širokohubý, bílý) jižní	11.000	750	zranitelný (v existenci)
nosorožec tupoносý (širokohubý, bílý) severní	< 5	10	kriticky ohrožený
nosorožec dvourohý (černý) – v 5 poddruzích	3.600	250	kriticky ohrožený
asijské druhy:			
nosorožec indický (pancéřový)	2.400	150	kriticky ohrožený
nosorožec sumaterský (sumatránský)	300	9	kriticky ohrožený
nosorožec jávský	~70	0	kriticky ohrožený

Fotograf Jan Saudek při křtu nosorožčí samičky (18. března 2006).

Jaké jsou hlavní cíle kampaně na záchranu nosorožců?

1. *Zvýšit povědomí veřejnosti o nutnosti ochrany volně žijících nosorožců.* – Čtyři z pěti druhů patří ke kriticky ohroženým a je nebezpečí, že budou v průběhu příštích desetiletí vyhubeny. Právě zoologické zahrady mohou pomoci zvýšit zájem o tato zvířata aktivitami zaměřenými na nosorožce či spoluprací s médii, ať již tato zvířata přímo samy chovají či nikoli.

2. *Vzdělávat veřejnost v oblasti chovu nosorožců, jejich způsobu života a přirozeného chování.* – Téměř každý člověk zná nosorožce. Kolik lidí ale dokáže rozeznat pět druhů nosorožců, kolik z nich umí popsat jejich biotop, nebo ví o obtížné práci strážců rezervací a ochránců přírody?

3. *Získat tolik potřebné finanční prostředky na podporu záchranných programů pro volně žijící nosorožce.* – Potřeba finančních prostředků pro projekty v oblasti jejich původního výskytu (*in situ*) je obrovská. EAZA obdržela v rámci přípravy kampaně přes 50 žádostí s celkovou částkou 2,6 mil. €. Cílem kampaně je však získání „pouze“ 350.000 €. Proto bylo vybráno 13 projektů, mezi které budou získané finanční prostředky rozděleny – byly zvoleny s ohledem na všech pět

druhů nosorožců, rozdílné oblasti výskytu i na základě dalších aspektů, např. translokace (odborným týmem důsledně připravená operace odchytu a přesunu nosorožců s minimálním stresem pro zvířata), ochrana proti pytlákům, monitorování a výzkum nosorožčích populací, environmentální výchova veřejnosti. Pokud se podaří získat částku vyšší než 350.000 €, budou další finance rozděleny mezi osm stejně kvalitních projektů, které jsou v pořadníku.

K prvním deseti evropským zoo, které se k účasti v kampani „Zachraňme nosorožce“ přihlášily,

patřila Zoologická zahrada Dvůr Králové nad Labem. „Chovu nosorožců věnujeme velkou pozornost a 25 zvířat ve třech druzích právem patří k chloubám naší kolekce,“ potvrzuje zooložka a koordinátorka chovu nosorožců RNDr. Kristina Tomášová, která s těmito zvířecími obry má zkušenosti i z africké přírody. „Pro kampaň jsme připravili celou řadu akcí a aktivit, jejichž cílem je informovat návštěvníky zoo i širokou veřejnost o problematice ochrany nosorožců a zároveň získat finanční prostředky na ty ochranné projekty v Africe a Asii, které za zabývají bojem proti pytlákům, výzkumem a ochrannou strategií,“ dodává.

Prvním krokem ještě před koncem roku 2005 bylo vyhlášení výtvarné soutěže „Zachraňme nosorožce“, následované soutěží o jména nosorožčích mláďat. V kalendáři akcí se pak objevil „Projekt Rhinoland“ s podtitulem „Umělci bojují o přežití nosorožců“; začal vítáním jara a křtinami prvního nosorožčího mláděte 18. března 2006. Symbolické jméno Maisha (*Majša* – svahilsky „Život“) pro samičku narozenou 21. 12. 2005 navrhl člen redakční rady Ekotonu RNDr. Petr Rybář, kmotrem mláděte se stal známý fotograf Jan Saudek.

CHARAKTERISTIKY NOSOROŽCŮ

Asijské nosorožce

- *Nosorožec indický* patří k největším ze všech druhů nosorožců. Může měřit až 2 metry v kohoutku a vážit až 2700 kg.
- *Nosorožec jávský* je ze všech druhů nejvzácnější. V současnosti přežívá okolo 60 zvířat.
- *Nosorožec sumaterský* je ze všech druhů nejmenší (max. váha 1000 kg, výška 1,5 m). Na rozdíl od ostatních druhů je částečně osrstěný.

Afričtí nosorožce

- *Nosorožec dvourohý* rád obývá zalesněné oblasti. Jeho vrchní ret je špičatý a nosorožec jej používá jako prst, kterým snáze uchopuje větve. Živí se hlavně větvemi stromů, keři a bylinami.
- *Nosorožec tuponosý* jako jediný ze čtyř současných druhů nosorožců je společenský – samci sice žijí většinou samotářsky, ale samice vytvářejí spolu s mláďaty i více než desetičlenné skupiny.

Studenti Floristické školy z Hradce Králové při té příležitosti zhotovili proutěnou plastiku nosorožce v životní velikosti a celý den byl koncipován jako slavnostní zahájení akcí téměř

celoroční kampaně. I následující 3 soboty patřily floristům, kteří vytvořili další 3 proutěné plastiky, v závěru dubna pak víkendovou sérii ukončily křtiny samečka nosorožce

dvourohého Jamie, který je pouze o 12 dní mladší než Maisha. Neméně zajímavou aktivitou v rámci „Projektu Rhinoland“ je spolupráce se Střední průmyslovou školou kamenickou a sochařskou v Hořicích, jejíž studenti 2. ročníku na téma „Zachraňme nosorožce“ tvořili své pololetní práce. Celkem vzniklo 18 plastik, doprovázených anotacemi, jimiž studenti vyjadřují svůj vztah k tématu; díla mohou shlédnout i návštěvníci ZOO v galerii Zdeňka Buriana. Tyto a další výtvarné práce byly 17. června 2006 draženy v aukci přímo v ZOO u příležitosti „Nosorožčího dne v ZOO“ a také v internetové aukci v červnu až září 2006. Získané prostředky budou použity na konto kampaně.

Za zmínku bezesporu stojí i společná akce ZOO a „Klubu Natura“ královédvorského gymnázia, který zorganizoval zajímavou soutěž pro středoškolské studenty o nejlepší multimediální prezentaci na téma „Zachraňme nosorožce“. Do konce dubna bylo přihláшено 39 prací, 15 z nich postoupilo do finále dne 16. června 2006. Úkolem studentů bylo samostatně získat informace k tématu a v délce do 5 minut je zpracovat v programu PowerPoint. Vítězné práce budou prezentovány nejen v ZOO Dvůr Králové, ale i dalších zoologických zahradách v České republice.

V době, kdy vychází Ekoton, kampaň „Zachraňme nosorožce“, plánovaná do konce října 2006, zvolna končí. Není však pochyb o tom, že zoologové a ochránci zvířat připraví další mezinárodní akce, které umí oslovit každého, komu není lhostejný osud přírodních hodnot naší planety. Budeme si jich všimnout i v tomto bulletinu.

*Zpracováno (red.) podle rukopisu
RNDr. Kristiny Tomášové
(kristina.tomasova@zoodk.cz)
a webových stránek www.zoodk.cz,
www.rhinocampaign.net*

JAK JSEM HLEDAL JMÉNO PRO NOSOROŽČÍ SLEČNU, ANEŽ MAISHA ZNAMENÁ SVAHILSKY „ŽIVOT“

Když počátkem roku 2006 ZOO Dvůr Králové n. L. vyhlásila veřejnou soutěž na jména pro přírůstky nosorožců a já se rozhodl jí zúčastnit, musel jsem si v hlavě srovnat několik předpokladů (svěřuji se s nimi i čtenářům Ekotonu, protože v obdobných situacích mohou být vodítkem pro mé případné následovatele):

- s ohledem na chovatelská pravidla královédvorské ZOO bylo třeba respektovat stanovenou volbu prvního písmene; mládě totiž mělo být pokřtěno v návaznosti na jméno matky, takže pokud se matka – samice afrického nosorožce dvourohého („černého“) – jmenuje Musso, pro její dceru, narozenou 21. prosince 2005 a křtěnou o čtvrt roku později, přicházelo v úvahu pouze jméno začínající na „M“;
- chov nosorožců je celosvětově řízen a kontrolován a jméno muselo být přijatelné i v mezinárodním kontextu (sotva bylo možné navrhnout třeba „Mařenka“);
- mělo by nést nějakou symbolickou náplň;
- a také být pokud možno libozvučné...

Takže – ony mezinárodní souvislosti? Domorodým jazykem, jímž se mluví v domovině afrických nosorožců, je svaštilština, a odtud vzešlo hledání.

Nejsnazší to bylo s vymezením symboliky, vždyť pět druhů afrických i asijských nosorožců dnes doslova jde o život, přežívá jich pouze asi 17,5 tisíce, u některých druhů či forem dokonce několik desítek kusů, či posledních jednotlivců... Kriticky ohrožených černých nosorožců, byť patří ke dvěma relativně nejpočetnějším druhům, jsou v přírodě a v zajetí už jen necelé čtyři tisíce. Zdá se to hodně? Zkusme pohled z lidského úhlu – **jak bychom se asi cítili, kdyby nás na této Zemi byly poslední tři čtyři tisíce jedinců...**

Navrhl jsem svaštilské slovo **Maisha** [„majša“], které znamená „život“ a snad i docela dobře zní... V soutěži zoologické zahrady nakonec uspělo a chvíli před propuknutím jara 2006 ho prostřednictvím fotografa Jana Saudka dostala už téměř metraková nosorožčí slečna.

Až dodatečně jsem zjistil, že Maisha je také název agentury, která v Africe zachraňuje životy opuštěným dětem z ulice. I to mi potvrdilo oprávněnost návrhu a jeho volby, protože člověk zahnal nosorožce – nikoliv obrazně, ale velmi reálně – do slepé uličky vyhnutí, a hodně na něm záleží, zda z ní ještě někdy svobodně vyjdou, jako se to podařilo třeba u severoamerických bizonů. A tak Maishe přejí, aby splnila očekávání, která do ní lidé vkládají, aby pomohla záchraně a životu svého druhu.

Petr Rybář

prybar@kr-kralovehradecky.cz

V KRŇOVICÍCH VZNIKÁ STŘEDISKO EKOLOGICKÉ VÝCHOVY

Ekocentrum Českého svazu ochránců přírody Orlice – jak zní oficiální název připravovaného střediska EVVO v Krňovicích – by ještě do konce roku 2006 mělo vyrůst doslova na zelené louce v areálu vznikajícího Podorlického skanzenu nedaleko od Třebchovic pod Orebem. Vedle již několika dokončených objektů v blízkosti přírodního parku Orlice vznikne rekonstrukce někdejšího zájezdního hostince „Na Špici“ v Hradci Králové. Celodřevěná roubená budova úctyhodných rozměrů

(23,6 x 9,5 m), jejíž obvodové zdi se v terénu objevily již letos na jaře (viz obr.), bude hlavním vstupním objektem do areálu. Budou ji tvořit dvě samostatné části čtvercového půdorysu, mezi nimiž vznikne průjezd chráněný dřevěnými vraty a celá stavba bude spojena střešní konstrukcí do jednoho celku. Pojme nejen zázemí pro pracovníky skanzenu a ekocentra, ale také přednáškový sál a v celém podkroví i rozlehlý výstavní prostor, který by měl sloužit jak potřebám skanzenu, tak ekocen-

tra. To zatím – v prostorově omezených podmínkách – vyvíjelo činnost jako informační centrum zaměřené na obecnou ochranu přírody.

Vznikající zařízení poslouží k poskytování ekologických informací nejen široké veřejnosti, ale počítá i s nabídkou výukových programů pro školní kolektivy. K výuce bude využíván sál i celá expozice skanzenu. Tento systém ekologické výchovy a osvěty je zcela běžnou a vyhledávanou součástí expozic mnoha zahraničních skanzenu a muzeí v přírodě. Mladí návštěvníci si mohou sami vyzkoušet práce, které byly součástí každodenního života minulých generací, a poznat náročnost jejich života i úzké vazby na přírodu.

Záměr výstavby skanzenu Krňovice je veden snahou představit lidovou architekturu české vesnice minulosti z oblasti východních Čech, nejen však obytných či hospodářských objektů, ale i tradičních řemeslnických dílen a praktických ukázek řemeslnických technik. Stavby, ať již přenesené, či rekonstruované podle původní dokumentace, budou doplněny o výsadby původních krajových odrůd ovocných stromů, či o květnaté louky s typickými druhy rostlin. K budoucím atrakcím má patřit také znovuzrozený dřevěný mlýn z Bělče nad Orlicí. Realizace skanzenu je společným dílem ČSOP, Dřevozpracujícího družstva v Hradci Králové a o. s. Kapounka. Na stavbu ekocentra, na udržení genetické banky krajových odrůd ovocných dřevin a na další projekty přispěl Královéhradecký kraj.

(yb)

Další informace: www.krnovice.cz
www.kapounka.cz

Kontakt: info@krnovice.cz
495 591 633 nebo 732 767 291

Na jaře 2006 ve skanzenu začalo vyrůstat budoucí středisko ekologické výchovy

V LIBERCI VYROSTLA DIVIZNA

Středisko ekologické výchovy Statutárního města Liberec, které až doposud nabízelo služby v oblasti environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty pro město Liberec a okolí, přechází ze Statutárního města Liberec jako nová organizační jednotka pod Zoologickou zahradu Liberec. Středisko bude i nadále nabízet služby v této oblasti tak, jak byli jeho klienti doposud zvyklí. Věříme, že tento krok zefektivní a zkvalitní služby, které budeme i nadále poskytovat.

Proč jsme se k tomuto kroku rozhodli?

Středisko ekologické výchovy Statutárního města nemělo stále dostatečné zázemí, ZOO Liberec nabídla prostory a užší spolupráci (přednáškový sál, terénní laboratoř,

techniku, odbornou erudici, atraktivnost prostředí...). V neposlední řadě je nutné zmínit, že spolupráce mezi střediskem ekologické výchovy a zoologickou zahradou již čile probíhala dříve, takže nic nebránilo myšlence pokusit se více participovat a zkvalitnit tak služby nabízené oběma subjekty. Vznikl tak projekt Městského střediska ekologické výchovy při ZOO Liberec.

Toto „nástupnické“ středisko ekologické výchovy nese oficiální název Městské středisko ekologické výchovy při ZOO Liberec. Jsme si vědomi nepraktičnosti oficiálního názvu, proto budeme v případech, kdy to bude možné, používat jednoslovný název DIVIZNA.

Aleš Kočí

NA KRUPÁRNĚ POMÁHALI HOLANĎANI

Jedenáct dobrovolníků z holandské A Rocha přijelo, aby v prvním květnovém týdnu 2006 pomohli českým kolegům při rekonstrukčních pracích na středisku ekologické výchovy Krupárna v Dobrém nedaleko Dobrušky. Odvedli kus poctivé práce při natírání starých oken či při čištění zdí od omítek, ale také například při dotvoření hliněného kontejneru pro hnízdění ledňáčků (těm totiž letošní tuhá zima velice ublížila a podle předběžných zjištění jich možná až 80 % uhynulo). Všechny práce proběhly v radostné a pohodové atmosféře, a protože tradiční součástí akcí pro dobrovolníky jsou i exkurze, Holanďani navštívili několik půvabných koutů Orlických hor a okolí České Skalice. A protože mezi nimi byli špičkoví botanici, k velkým zážitkům si připočítali též návštěvu rozsáhlého areálu Grulichova alpinia v Sedloňově v Orlických horách.

Akce přispěla k hlubšímu propojení národních projektů A Rocha, tím spíše, že v Holandsku mají obdobné starosti jako my v Česku – právě jednají o získání starého objektu pro budoucí vzdělávací centrum. A tak se už těšíme, že jim budeme moci oplatit pomoc v jejich zemi.

Pavel Světlík,

*A Rocha, Česká Skalice/Dobré
psvetlik@arocha.cz*

*Stavba hnízdního kontejneru pro ledňáčky
(foto Klas Hemke).*

DIVIZNA

Městské středisko ekologické výchovy při ZOO Liberec.

Nástupnická organizace Střediska ekologické výchovy Statutárního města Liberec poskytuje kvalitní služby v oblasti environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty. Zaměřuje se zejména na tyto oblasti:

- realizace ekologických výukových programů pro školní kolektivy
- pořádání odborných seminářů pro studenty pedagogických fakult, pedagogické pracovníky, vedoucí dětských kroužků a oddílů, širokou veřejnost
- komunikace s ostatními organizacemi realizujícími EVVO v regionu i po celé republice
- poskytování informací a metodické pomoci v oblasti EVVO
- koordinaci sítě škol v Libereckém kraji se zájmem o ekologickou výchovu – projekt M.R.K.E.V.

Středisko ekologické výchovy Divizna je členem Sdružení středisek ekologické výchovy Pavučina.

Kontakt:

DIVIZNA

Městské středisko ekologické výchovy při ZOO Liberec
Masarykova 1347/ 31
460 01 Liberec 1

Kontaktní osoba: Ing. Aleš Kočí
telefon: 482 710 616 – ústředna
e-mail: koci@zooliberec.cz

NABÍDKA SEVERU:

Vzdělávací akce pro učitele a další pedagogické pracovníky:

1 PRO UČITELKY MATEŘSKÝCH ŠKOL

Zvířátka jsou naši kamarádi

22. 11. 2006, 9:00–13:00 h.,

SEVER Hradec Králové, Kavčí plácek 121

Problematika chovu domácích zvířat a „domácích mazlíčků“, vhodné formy a metody výuky pro danou věkovou kategorii (dramatická, smyslová, výtvarná a rozumová výchova, kooperativní a didaktické hry).

Lektorky: Lenka Hronešová, Yvonna Piňosová, SEVER

Účastnický poplatek: 200 Kč

2 PRO UČITELE 1. STUPNĚ ZŠ

Máme rádi zvířata

29. 11. 2006, 9:00–13:00 h.,

SEVER Hradec Králové, Kavčí plácek 121

Problematika chovu a ochrany domácích zvířat a „domácích mazlíčků“ a ochrana volně žijících zvířat, vhodné formy a metody výuky pro danou věkovou kategorii.

Lektorky: Lenka Hronešová, Yvonna Piňosová, SEVER

Účastnický poplatek: 200 Kč

3 SEMINÁŘE PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY

Žijeme spolu aneb Jak na téma ochrany zvířat

16. 10. 2006, 9:00–14:00 h.,

SEVER Hradec Králové, Kavčí plácek 121

Problematika zacházení se zvířaty a vhodné formy a metody výuky pro žáky na 2. stupni. Aktivitty a simulační hry.

Témata: laboratorní zvířata (testování pro kosmetické a farmaceutické účely), hospodářská zvířata, „domácí mazlíčci“, vegetariánství. Představení manuálu.

Lektoři: Jana Kutáčková, Lenka Hronešová, Martin Vlček

Účastnický poplatek: 180,- Kč

Uzávěrky přihlášek vždy týden před termínem konání na adrese:

Lenka Hronešová, SEVER, Kavčí plácek 121, 500 01 Hradec Králové, tel.: 495 580 319, we-mail: sever-hk@seznam.cz

Jaro v přírodních barvách

21. 3. 2007, 9:00–15:00,

SEVER Hradec Králové, Kavčí plácek 121

Barvení různých materiálů přírodními barvivy (seznámení s historií, praktická tvorba).

Lektorka: Lenka Hronešová, Silvie Vacková, SEVER

Účastnický poplatek: 250 Kč

Uzávěrky přihlášek vždy týden před termínem konání na adrese:

Lenka Hronešová, SEVER, Kavčí plácek 121, 500 01 Hradec Králové, tel.: 495 580 319, we-mail: sever-hk@seznam.cz

Udržitelný les

15.–17. 9. 2006 (začátek 15.9. v 11.00, konec 19.7. ve 12.00), SEVER, Horní Maršov (východní Krkonoše)

Seminář přiblíží historii hospodaření v lesích a současné trendy v moderní péči o les s ohledem na „trvalou udržitelnost“. Možnosti certifikace lesů a výrobků ze dřeva. Terénní exkurze a ukázky výukových programů, představení pomůcek k výuce.

Lektoři: Ing. Tomáš Dohnanský – PEFC ČR a Lesy ČR, Ing. Václav Horák – KRNAP, Vasil Hutník – pracovní skupina FSC ČR, Ing. Václav Lokvenc – Lesní správa Dvůr Králové, zaměstnanci SEVERu

Účastnický poplatek: zaměstnanci středisek ekologické výchovy zdarma, pro učitele ze škol 180 Kč (včetně ubytování a stravování)

Přihlášky do 8. září na adresu: Karin Richterová, SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3, 500 03, 603 725 695. Seminář finančně podpořily Lesy České republiky, s.p.

4 PRO UČITELE SŠ A 2. STUPNĚ ZŠ

„Společný svět“

aneb jak si poradit s průřezovým tématem RVP (Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech)

3 navazující semináře: 12. 10. 2006, 14. 12. 2006, 18. 1. 2007, vždy 10:00–16:00 h.,

Gymnázium Trutnov

Témata: Globální rozvojové vzdělávání a reforma školství ČR, Rozvojová spolupráce, chudoba, Globalizace, globální problémy. Účastníci získají informační materiály včetně příručky „Společný svět“.

Lektoři: Mgr. Petr Chára – Gymnázium Open Gate, Mgr. Ondřej Nádvorník – společnost Člověk v tísni

Účastnický poplatek: 180 Kč za jednotlivý seminář, nebo 500 Kč zvýhodněná cena za všechny 3 semináře

Uzávěrky přihlášek na první seminář do 5. 10., dále pak do 7. 12. 2006 a 11. 1. 2007 na adrese:

Hana Kulichová, SEVER, 54226 Horní Maršov tel.: 499 874 326, e-mail: sever@ekologickavychova.cz

DOTEK – „DŮM OBNOVY TRADICE, EKOLOGIE A KULTURY“

Kalendář akcí střediska SEVER Horní Maršov v budově a areálu bývalé fary v Horním Maršově

V roce 2006 je projekt spolufinancován Evropskou unií v rámci Iniciativy Interreg III A.

CZ **PL** **interreg IIIA**

Sobota 2. 9. 2006, 14:00–17:30 h.

Řemeslná dílna Hrátky s vlnou II

- základy zpracování ovčí vlny (praní, česání, předení)
- filcování (suchou cestou)
- tkaní (ukázky tkaní na hřebenovém stávku a stavu s pevným listem)

Cena kurzu: 40,– Kč.

Přihlášky, e-mail: sever-detek@ekologickavychova.cz

Kontakt: Lucie Vasilevová, tel: 499 874 280

Sobota 7. 10. 2006, 10:00–17:00 h.

Řemeslná dílna Drátování (všeobecný kurz)

Lektorka Jana Klímová nás naučí základy běžných drátěných technik. Odrátujeme kamínek, sklenici a vyrobíme si drátěné zvířátko do dlaně.

S sebou: sklenici (hrnek), min. 2 kamínky (středně velké).

Cena kurzu (včetně drobného občerstvení): 60,– Kč.

Přihlášky, e-mail: sever-detek@ekologickavychova.cz

Kontakt: Lucie Vasilevová, tel: 499 874 280

Poznámka: Kurz je vhodný pro účastníky od 14 let výše.

Nutná je předchozí přihláška!

Sobota 11.11. – 14:00 – 16:00

Středisko SEVER, ZŠ Horní Maršov

Výroba nejen martinských lucerniček a podzimních vitráží (dílna pro malé i velké). Vstupné dobrovolné.

Sobota 11.11.

zveme děti a rodiče na MARTINSKOU SLAVNOST

Pro všechny, kteří mají chuť nechat na sebe dýchnout kouzlo podzimního podvečera.

Sraz v sobotu 11. listopadu 2006 v 16:00 hodin před základní školou v Horním Maršově. S sebou vezměte lucerničku s čajovou svíčkou a milou náladu.

Sobota 25. 11. 2006, 14:00–17:00 h.

Dílna Adventní věnce

S sebou: 4 svíčky a pevný základ na věnce

Cena kurzu: 40,– Kč.

Přihlášky, e-mail: sever-detek@ekologickavychova.cz

Kontaktní osoba: Lucie Vasilevová, tel: 499 874 280

Sobota 9. 12. 2006, odpoledne – Vánoční pobejtek

Organizační pokyny budou upřesněny v prosinci.

Mimořádná nabídka vzdělávacích akcí pro žáky i učitele!

„ČISTÁ OBEC, ČISTÉ MĚSTO, ČISTÝ KRAJ“

Od počátku školního roku 2006/2007 v rámci kampaně „Čistá obec, čisté město, čistý kraj“ lze u Střediska ekologické výchovy a etiky SEVER zdarma objednat vzdělávací akce, které se týkají problematiky nakládání s odpady. Nabídka obsahuje ekologické výukové programy pro žáky mateřských, základních a středních škol, semináře pro pedagogické pracovníky, dále pak vedení školních ekologických projektů či poradenskou činnost.

**Čistá obec
Čisté město
Čistý kraj**

Projekt podporují:

KRÁLOVÉHRADECKÝ
KRAJ

AUTORIZOVANÁ OBALOVÁ SPOLEČNOST

www.cep-rra.cz

Kontakt pro bližší informace: SEVER

– Hradec Králové, Kavčí plácek 121,

500 03 Hradec Králové,

tel.: 495 580 319,

e-mail: sever-hk@ekologickavychova.cz,

www.sever.ekologickavychova.cz

MÁ TO SMYSL. TŘÍDĚTE ODPAD

SEMINÁŘE PRO SENIORY

Novým projektem Střediska ekologické výchovy a etiky SEVER na pobočce v Hradci Králové jsou ekologické semináře pro seniory s názvem „Senioři a ekologie? Proč ne...“ Cyklus 6 seminářů pro aktivní seniory ochotné naučit se něco nového, podělit se s ostatními o svůj názor a hlavně se netradiční formou pobavit, proběhne **v termínech 12. 9., 19. 9., 26. 9., 3. 10., 10. 10. a 17. 10. 2006.** Témata

zahrnují ekologické nakupování, odpady, flóru a faunu a tradice. Jeden ze seminářů proběhne také v terénu, v přírodním parku Orlice, kde se účastníci dozvědí o územích patřících do soustavy Natura 2000 a o významu říční nivy.

sever-hk@ekologickavychova.cz

tel. 495 580 319

EVROPSKÁ NOC PRO NETOPÝRY VE VRCHLABÍ

Většina návštěvníků se s létajícími savci nesetká, přesto však musíme poznamenat, že Krkonoše mají výjimečně bohatou netopýří faunu. Je zde zaznamenáno 18 druhů, z nichž některé pravidelně zimují ve starých důlních dílech a jeskyních. Celkem je známo téměř třicet lokalit zimování netopýřů. Nejznámější a zároveň nejvýznamnější jsou Herlíkovické štoly, kde bylo pozorováno 14 druhů (nejhojněji netopýr černý a netopýr severní). Na zimoviště se většinou vrací stejní jedinci. Pro zajímavost můžeme uvést, že jeden netopýr byl v Herlíkovických pozorován sedm let po sobě. Z dalších zimovišť můžeme zmínit jeskyně v Horních Albeřicích, v Poniklé a náhony u Kroupů a v kempu v Rokytnici nad Jizerou. Během posledních let má počet netopýřů rostoucí trend. Je to pravděpodobně zapříčiněno důslednější ochranou jejich zimovišť.

Pokud ve vás vyvolali tito zákonem chránění savci zájem, můžete se zúčastnit ve Vrchlabí již druhého ročníku mezinárodní akce Evropská noc pro netopýry, která proběhne 2. září 2006 od 20:30 h. ve vrchlabském zámeckém parku.

Prvního ročníku se v září loňského roku zúčastnilo přes 50 návštěvníků. Zaměstnanci Správy KRMAP (J. Flousek, J. Materna) je informovali o životě této živočišné skupiny a předvedli jim odchyt a kroužkování těchto savců.

Rozhodně si nenechte letos tuto akci ujít, protože netopýři jsou neobyčejně zajímavá stvoření. Víte, že

- netopýří prostorová paměť je u savců jednou z nejvyvinutějších?
- patří do řádu letounů (*Chiroptera*) a zabývá se jimi samostatné odvětví zoologie zvané chiropterologie?
- zatímco u nás se hustota netopýří populace pohybuje v kusech na km², v tropech je třeba počítat s hodnotami řádově tisícovými až desetitisícovými?
- netopýři se orientují podle odrazu hlasových signálů – rozlišovací schopnost netopýřího sonaru dosahuje až 0,05 mm a jeho dosah je 5–500 m?
- signál vydávaný netopýřem je opakovaný 5–15 krát za sekundu?
- během výkřiku (vydání signálu) je sluch prakticky vyřazen z provozu a teprve s poklesem frekvence výkřiku se uvolňuje stah středoušních svalů a díky tomu netopýr může analyzovat ozvěnu?
- z našich druhů pouze vrápenec vysílá echolokační hlasy (výkřiky) nosem?
- při déletrvajících nízké teplotě (např. v zimě) dochází ke snížení tělesné teploty až na 1–10 °C, snížení tepové frekvence na 4 tepy za minutu (500–800 za aktivity), frekvence dechů na 5–20 za minutu (300–400 za aktivity)?

Daniel Bílek

dbilek@krnap.cz

„BODLINKA U NÁS“ – OCHRANÁŘSKÝ PROJEKT PRO ZÁJMOVÉ KROUŽKY

Nový ekovýchovný projekt Správy KRMAP plní dva záměry – umožní dětem přímý kontakt s přírodou i v zimních měsících, posiluje v dětech pečlivost, systematickosti, starostlivost, a ježkům pomůže přežít pro ně nelehké měsíce. Občas se stane, že někteří z nich ještě nejsou připraveni na zimu (především ježci z pozdních či druhých vrhů mají nízkou hmotnost). Projekt nabízí škol-

ním dětem možnost starat se o tyto malé tvorečky, kteří by bez naší pomoci v přírodě pravděpodobně nepřežili.

Péči dětského kolektivu dosáhne ježek „přezimovací“ váhy, poté usne „zimním spánkem“, po probuzení bude buď dokrmen nebo rovnou vypuštěn do volné přírody. Projekt připravuje Správa KRMAP – oddělení ekologické výchovy a útulek pro poraněná divoká zvířata ve Vrchlabí.

Škola, která se přihlásí do projektu, dostane od Správy KRNP

- podrobné pokyny k péči o ježky
- pro děti Deník našeho Bodlinky
- pro kolektiv ošetřovatelů ježka kartičky s obrázkem
- přednášku o životě ježků s praktickou ukázkou
- zdravého odblesného a odklíštěného ježka (ježka buď dodáme od nás nebo můžeme takto připravit jiného „nalezenec“)
- pomoc při problémech
- v případě nutnosti možnost převzetí ježka zpět do naší péče

Škola naopak zajistí

- vhodné prostředí a ubytovací prostor (bedna, ...)
- pravidelné krmení, čištění, vážení dle obdržených pokynů
- vedení ježčího deníku, popř. fotodokumentaci
- vhodné místo pro přezimování (chladné, klidné, ...)
- jarní vypuštění

Projekt bude zahájen v listopadu 2006, avšak seriózní zájemci (nejen školy, ale i skautské či přírodovědné oddíly) se mohou hlásit či informovat již nyní.

*Kontakt: Správa KRNP, oddělení ekologické výchovy,
Dobrovského 3, 543 11 Vrchlabí, oev@krnap.cz
tel.: 499 456 322*

SEVER – Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory, Královéhradecký kraj a ZŠ Úpice – Lány
vás zvou na

7. SETKÁNÍ ŠKOL A INSTITUCÍ ROZVÍJEJÍCÍCH EKOLOGICKOU VÝCHOVU

KAPRADÍ 2006

Ve čtvrtek 16. listopadu 2006 od 8.15 do 16.30 hod. v Základní škole Úpice-Lány.

Hlavní téma: **Slunce** (Slunce jako základ života na Zemi, alternativní zdroje energie, praktická ukáзка využití solární energie v pořadatelské škole, Slunce v souvislostech s globálními problémy, Slunce a zdraví, kult Slunce v různých kulturách, atd.)

Podrobné pozvánky s přihláškou obdrží každá škola začátkem září 2006.

MILKOVICKÝ PŘÍRODNĚ SPOLEČENSKÝ KROUŽEK

Hledáte prostor pro své školní, nebo oddílové výlety i tábory? V tom případě vás zveme do Milkovic (pošta Libáň, okr. Jičín), kde na statku na Kozím vršku sídlí **Milkovický přírodně společenský kroužek**. Hra uprostřed přírody kolem statku – a ještě se stádem koz a oslů – je nádherná...

Zveme vás do přírody i za historickými tradicemi

Milkovické údolí je polabská brána Českého ráje – 50 km od Labe je údolí přirozeným průchodem mezi rovinatým terénem středního Polabí a podhůřím Krkonoš. V geologickém podloží tu lze nalézt pískovce, jejichž jedinečné tvary obdivují návštěvníci v 15 km vzdáleném pískovcovém městě Prachovských skal. Stejně tak daleko je do Jičína, krajem tu vede romantická turistická cesta ke hradům Kost, Trosky a Hrubá Skála. Pokračováním údolí jsou chráněná území Hrubý Háj a Křižánek. Také vedlejší údolí potoka Bukovina je chráněným územím, stejně jako údolí Peklo.

Údolí Milkovice se nachází na katastrálních územích Staré Hradky, Libáň a Záhuby. V šesti obytných domech žije nastálo jen jedenáct rodin, to je dohromady dvacet osm lidí. Územní samosprávou je údolí rozděleno pod dvě obce, Zeleneckou Lhotu a Staré Hradky. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1369, kdy se Milkovice připomínají jako tvrz. Za vlády Karla IV. zde byla vysazena vinice, ale za doby Albrechta z Valdštejna byly zřejmě rozsáhlé vinohrady zrušeny. Jako celek patřily Milkovice přes 400 let rodu Šliků. Za jejich panování zde stál dvůr a ovčín, patrně již od Valdštejnových dob tu existuje ovocný sad – na konci 19. století měl osm tisíc ovocných stromů a sušené ovoce z Libáňska se vozilo do světa. Jako „údržby“ travního porostu v sadech se využívalo ovce, kterých v roce 1901 bylo v Milkovicích celkem 314 kusů.

Milkovický přírodně společenský kroužek

Činnost kroužku navazuje na předchozí práci Okrašlovacího odboru Muzejního spolku v Libáni a na činnost

Spolku na ochranu a okrašlování domoviny. Usilujeme především o zachování přirozené kulturní krajiny a přírody v tomto údolí, ale také o její společenské uplatnění a využití. Pronajímáme větší část pozemků, které postupně zbavujeme plevelu a náletu pomocí volné pastvy koz a oslů. V současné době máme 27 koz a 5 oslů. Snažíme se vytvořit moderní (ochranářský) model soužití člověka s přírodou. Snahy vycházející z našeho statku mají dopad i na rozhodování příslušných orgánů, státní správy i samosprávy. Vytváříme podmínky pro využití statku k zdravotním, terapeutickým a sociálním účelům.

Co ještě nabízíme návštěvníkům Kozího vršku?

Na pozemcích kolem statku každoročně probíhá kulturně společenská slavnost na podporu koz „Kozí mejdan“ – osmidenní hudební festival pod širým nebem, doplněný o další kulturní a společenské aktivity. Festival si zakládá na neziskovosti a nekomerčním přístupu. Každoročně vystoupí několik desítek kapel a zpěváků všemožných hudebních žánrů. Probíhají také divadelní představení, promítání filmů, diskusní skupiny, umělecké dílny, účastníci se mohou seznámit se způsobem chovu koz, technikami dojení, zúčastnit se soutěže v sekání trávy apod. Letošní sedmý ročník od 2.–9. srpna 2006 již nestihnete, ale všichni, kdo můžete napřesrok přispět svým hraním nebo jinou dovedností, kontaktujte nás!

Připravujeme Kozí muzeum:

Hledáme vaši pomoc! Podívejte se, prosím, kolem sebe, jestli nemáte doma nebo nevíte o jakýchkoli předmětech, soškách, obrazech, rytinách, kresbách, knihách, fotografiích, novinových článcích, atd. s tematikou koz, kozlů, kamzíků a kozorohů. Jestli něco takového objevíte, prosíme, darujte nebo levně přenechte do našeho chystaného muzea koz. Uvítáme také jakoukoli informaci či nápad k tomuto tématu. Zajímají nás i vzpomínky na kozy z dávných i nedávných minulých časů.

Těšíme se na vás.

Kontakt: Stanislav Penc

Poštovní schránka 13, 507 23 pošta Libáň

email: info@kozy.cz, nebo tel. 605701081

<http://www.kozy.cz>

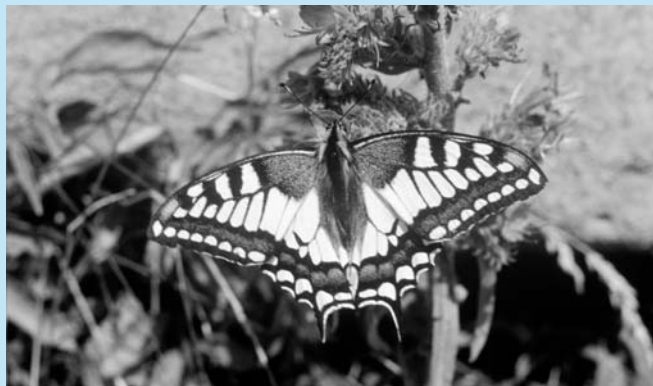
„KRAJINOU DOMOVA“ – NABÍDKA VÝSTAVY Z ČESKÉHO RÁJE

Na přelomu dubna a května 2006 uspořádal Královéhradecký kraj v hlavní budově krajského úřadu v Hradci Králové, pod záštitou člena rady kraje MUDr. Jiřího Vambéry, výstavu přírodovědce a fotografa RNDr. Zdeňka Mrkáčka „Krajinou domova“, tvořenou pěti desítkami barevných fotografií z oblasti Českého ráje. V Ekotonu o ní píšeme nejen proto, že byla zajímavou kulturní událostí, ale zůstala i **nabídkou pro další zájemce**, kteří by chtěli vystavit soubor Mrkáčkových snímků.

„Tvářnost Českého ráje dobře reprezentuje českou krajinu a Trosky, Kozákov, Kost či třeba Jizera patří k symbolům naší republiky,“ říká Zdeněk Mrkáček, pracovník Správy Chráněné krajinné oblasti Český ráj v Turnově. „Výstavou jsem chtěl ukázat nadčasové hodnoty tohoto regionu a připomenout nutnost jejich zachování pro nás i další generace. Nešlo o propagaci Českého ráje pro stále

širší turistické využití, ale o usměrnění návštěvníka k hlubšímu zájmu o neživou a živou přírodu v krajině kolem nás,“ vysvětluje autor výstavy, z níž asi polovinu tvořily krajinářské snímky, skalní města, lesy, louky, rybníky, doplněné o záběry památek, druhou část záběry rostlin a živočichů.

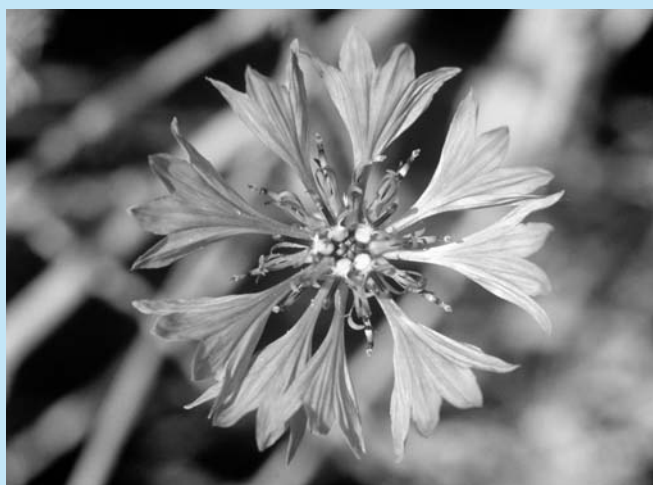
Krásu přírody vystihly Mrkáčkovy záběry prostřednictvím detailů, tvarů či barev, u větších celků atmosférou a náladou místa. „Snímky připomínají přírodu jako nevyčerpatelný a nejčistší zdroj radosti, poznání, inspirace i energie. V dnešní uspěchané době měla být výstava také výzvou k zastavení, k zamýšlení nad odkazem předků, nad našim vědomím místa a času, nad odpovědností člověka vůči dalším živým tvorům, našim sousedům v krajině..“ dodává Mrkáček, který svoji fotografickou tvorbu prezentoval i na řadě dalších výstav v regionu Českého ráje, v Polsku a jinde.

Český ráj, jedinečné území na pomezí Královéhradeckého, Středočeského a Libereckého kraje a první chráněná krajinná oblast v Česku, zřízená již v roce 1955, byl 6. října 2005, jak jsme informovali v minulém čísle Ekotonu, na tři roky ustanoven geoparkem UNESCO, jediným v Česku i v nových členských zemích Evropské unie. Výstava dokumentovala obě základní podoby oblasti – „dramatickou“ scenerii geologických útvarů s pestrými přírodními složkami i harmonickou kulturní krajinu, tvořící jejich rámec.

(yb)

*Kontaktní adresa autora výstavy: RNDr. Zdeněk Mrkáček,
Správa CHKO Český ráj, Antonína Dvořáka 294,
511 01 Turnov, tel. 481 363 925
zdenek.mrkacek@schkocr.cz*

VÝSTAVA „AŽ ZVÍŘATA NEŽALUJÍ“ **(s nabídkou výukových programů pro školy)** **10. října–11. listopadu 2006, Hradec Králové**

Výstava volně navazuje na cyklus výstav, v minulých letech pořádaných ZO ČSOP Na Plachtě ve spolupráci se střediskem SEVER a podporovaných Královéhradeckým krajem. Letošní téma je věnováno zejména využívání hospodářských zvířat člověkem, ale i vztahům člověk–zvíře v širším kontextu. Hlavním cílem výstavy je podnítit v návštěvnících zájem o problematiku života zvířat v zajištění a pomoci jim spoluvytvářet zásady šetrného a citlivého chování k živým tvorům. Prostřednictvím ukázek života a využívání hospodářských zvířat v minulosti (19. století a na sklonku 20. století) a v současnosti (viz níže) poukázat na možnosti, jak zajistit těmto tvorům vyhovující životní podmínky a zároveň přiblížit ty způsoby soužití zkušených hospodářů s přírodou, které dnešní terminologií označujeme jako ekologicky ušlechtilé či dlouhodobě udržitelné.

Výstava je určena pro školy všech stupňů i zaměřením a širokou veřejností. V dopol. hodinách (8:30–12:30 h.)

ve dnech úterý–pátek mohou po předchozím objednání výstavu navštívit celé školní kolektivy. V odpoledních hodinách ve dnech úterý–sobota (14:00–17:00 h.) je výstava otevřena pro veřejnost. Místo konání: Rokytova výstavní síň, Kavčí plácek 121, Hradec Králové.

V rámci hodinového výukového programu se žáci nejen seznámí s vystavenými exponáty, ale budou mít i možnost zhlédnout krátký videofilm, vyzkouší si práci s náradím a náčiním určeným v nedávné minulosti ke zpracovávání produktů hospodářských zvířat. Informace získané prohlídkou a výkladem zhodnotí v aktivitě určené jejich věkové kategorii a na závěr vytvoří odpovídající rukodělný výrobek – např. z vlny, peří, či kůže.

Návštěvníci z řad veřejnosti budou mít možnost zhlédnout výstavu a videofilmy z nabídky, doplněné odborným komentářem. Ve vybraných dnech budou v odpoledních hodinách otevřeny „dílny pro veřejnost“, zaměřené na rukodělné zpracovávání produktů hospodářských zvířat.

*Objednávky od 1. září 2006 na tel. č. 495 580 319
(SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové)*

VÝSTAVA K MEZINÁRODNÍMU ROKU BOJE PROTI SUCHU A ROZŠÍŘOVÁNÍ POUŠTÍ NA KRAJSKÉM ÚŘADĚ (ŘÍJEN 2006)

V průběhu října 2006 si zájemci mohou prohlédnout výstavu k Mezinárodnímu roku boje proti suchu a rozšiřování pouští, kterou připravilo Ministerstvo životního prostředí ČR a pořádá ji Královéhradecký kraj v budově Krajského úřadu v Hradci Králové. Vernisáž výstavy, konaná pod záštitou člena rady kraje MUDr. Jiřího Vambery, se uskuteční v úterý 3. října 2006 v 10:00 h. a expozice bude až do konce měsíce zdarma přístupná v pracovní době úřadu.

Mezinárodní rok boje proti suchu a rozšiřování pouští (International Year of Deserts and Desertification) vyhlásila Organizace spojených národů pro rok 2006. Téma výstavy může být na první pohled České republiky a Královéhradeckému kraji trochu vzdálené, ale opak je pravdou. Výstava totiž dokumentuje rozsáhlý problém nedostatku vody, týkající se každé oblasti i každého člověka. Prezентuje nejen projekty, prostřednictvím kterých Česká republika pomáhá postiženým oblastem, ale také problematiku degradace půd v Čechách.

Pojem desertifikace („vznik pouští“) zahrnuje všechny formy víceméně nevratného ničení přírodních zdrojů (půdy, vody, vegetace), které způsobuje člověk svou činností. Typickým historickým příkladem je nadměrná pastva domácích zvířat, hlavně koz, v oblasti Středomoří, kde po vypasení porostů vegetace v mladší době kamenné a ve starověku se působením vodní a větrné eroze obnažilo minerální podloží. Na severu Afriky

došlo k rozšíření Sahary, v jižní Evropě k narušení životního prostředí starověkých civilizací, s jehož důsledky se tamní populace potýká dodnes. Různým stupněm půdní degradace je v současnosti ohroženo asi 65 % z celkové rozlohy zemědělské půdy na Zemi. Přímým důsledkem šíření pouští je chudoba venkovských oblastí a riziko hladomoru, a také likvidace původních biotopů. Těmto problémům musí čelit zejména země v saharské oblasti Afriky, v Asii, Latinské Americe, Karibské oblasti a v jižní Evropě. V roce 1994 byla ustanovena Úmluva OSN o boji proti desertifikaci v zemích postižených velkým suchem. Hospodářsky vyspělé země včetně České republiky se zavázaly, že poskytnou pomoc ohroženým zemím.

Česká republika má své vlastní zkušenosti v oblasti degradace půd. Jedním z nejvýznamnějších degradačních procesů je eroze, přírodní proces, při kterém působením vody, větru, ledu, případně jiných činitelů dochází k rozrušování povrchu půdy a transportu půdních částic. Z celkové rozlohy půd v České republice lze 36 % zařadit do kategorie „zranitelné“.

(yb)

Další informace – o IYDD na <http://www.iydd.org/>,

O vernisáži a přístupu k výstavě:

prybar@kr-kralovehradecky.cz

O příp. zápujčce výstavy:

Eva_Skalnikova@env.cz

VÝSTAVA „EXPEDICE HIMALAYA '76“ NA KRAJSKÉM ÚŘADĚ (10.–30. listopadu 2006)

Ve vestibulu krajského úřadu ve Wonkově ulici v Hradci Králové bude v období od 10. do 30. listopadu 2006 otevřena výstava původní fotografické dokumentace ke 30. výročí východočeské „Expedice Himalaya '76“. Akci pod záštitou člena rady kraje MUDr. Jiřího Vambery připravil odbor životního prostředí a zemědělství Královéhradeckého kraje. Vernisáž je připravena na 10. listopadu 2006 v 10 h.

Před třemi desítkami let, 1. září 1976, odjela z Hradce Králové do Kašmíru „První východočeská himálajská expedice TJ Slavia Hradec Králové“, či ve zkratce „Expedice Himalaya '76“, s níž je natrvalo spojena řada priorit. Její členové (13 horolezců + přírodovědec) byli mezi prvními Čechy, kteří vstoupili do cizincům dlouhodobě zakázaného Ladakhu, vysokohorské provincie na pomezí Indie, Číny a Pákistánu. Jako první překonali

před tím nezlezenou severozápadní stěnu nejvyšší hory Kašmírského Himálaje Nun Peak (7 135 metrů) a vytvořili tak druhý československý prvovýstup novou trasou v nejvyšším horstvu světa, jako třetí výprava v historii stanuli na jeho vrcholu. V průběhu třiapůlměsíční akce, domů se vrátili až v prosinci 1976, prováděli klimatologická měření i ekologická pozorování. Z velehor přivezli sbírku přírodnin pro Národní muzeum. K výsledkům expedice patřily také stovky přednášek, rozhlasová a televizní vystoupení, kniha „Čelenka Matky Země“, desítky článků v domácím i zahraničním tisku, výstavy v několika zemích.

„Byli jsme vůbec první československou horolezeckou výpravou, která působila na indickém území, a to v provincii Ladakh, udivující nádhernou přírodou, velehorami o výšce přes sedm tisíc metrů a hlavně svébytnou

kulturou. O Ladaku se obvykle hovoří jako o Malém Tibetu, který si však – na rozdíl od vlastního Tibetu, devastovaného čínskou okupací – zachoval suverenitu. Zdejší kultura, ovlivněná především lámaistickým buddhismem, díky tomu dodnes existuje v původní formě a jako pozoruhodná součást světového kulturního dědictví poutá odborníky i turisty,” říká přírodovědec a fotograf Petr Rybář (viz foto nahoře), v současnosti pracovník odboru životního prostředí a zemědělství Královéhradeckého kraje. Byl prvním českým badatelem, který v Kašmírském Himálaji působil od dob slavného geologa Ferdinanda Stoličky (1838–1874), jehož hrob lze spatřit v hlavním ladackém městě Léhu.

Expedice Himalaya '76 projela nákladním automobilem deset zemí Evropy a Asie. Na trase dlouhé 21 000 km vznikly stovky dokumentárních fotografií, zachycujících život v zemích Orientu, v Himálaji i v horolezeckém základním táboře, který ležel téměř 5 000 metrů nad mořem. Odtud vedl výstup srázným a nebezpečným ledopádem s hlubokými trhlinami i vratkými ledovými věžemi-séraky vzhůru na sněhem zaváté ledovcové plató ve výšce 5400 metrů, a pak až k úpatí vrcholové části Nunu, zvedající se s převýšením dalších 1800 metrů. Ve strmé severozápadní stěně himálajského velikánu postupně vrostly tři výškové tábory. Vyvrcholením expedice se staly dva říjnové dny, v nichž na vrchol Nunu vystoupilo sedm lezců, polovina východočeské výpravy.

Před koncem expedice vznikl ještě vědecký tábor v údolí řeky Suru. „Horské osady tu leží až tři a půl tisíce metrů nad mořem a vzhledem k předchozí izolaci Ladaku život v nich připomínal mladší dobu kamennou,” vzpomíná dr. Rybář a připojuje několik podrobností: „V chýších z hlíny, kamení a několika křivých kmenů vrb či topolů – jediných dřevin, které dokáží v bezlesé vysokohorské krajině vyrůst, doutnala a páchla otevřená ohniště živená sušeným dobytčím trusem. Vedle produk-

ce paliva měl domácí skot ještě jednu významnou roli – o žních se jeho kopyta musela postarat o vymláčení skromné úrody obilí, především ječmene. Domorodci se tu oblékali do hrubých oděvů z doma utkané látky z ručně spředené vlny, či do přehozů ze zvířecích kůží, a prakticky neznali pojem hygieny. Vždyť jak by ohřáli vodu z ledovcových řek, když dobytčího trusu nebylo dost ani pro přípravu prostého jídla... Přesto v odstupu od civilizace byli spokojenými a psychicky vyrovnanými lidmi.” Některé z těchto obyvatel znovu navštívil v odstupu bezmála třiceti let během své druhé himálajské výpravy v roce 2003.

Do výstavy na Krajském úřadě v Hradci Králové je zahrnut výběr černobílých fotografií ze všech etap dnes už historické expedice, doplněný několika snímky z Ladaku roku 2003.

(red.)

PUBLIKACE:

TÝDEN PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT ANEB PROGRAM ČLOVĚK A PROSTŘEDÍ

Jak připravit kurz (pobytový výukový program) o životním prostředí a udržitelném rozvoji pro žáky 2. stupně ZŠ a studenty SŠ. – Na vzniku publikace se podílel kolektiv autorů, editoři Hana Kulichová a Jiří Kulich, SEVER. Publikaci za 115 Kč je možno zakoupit či objednat na adrese SEVER, 54226 Horní Maršov 89, 499 874 326, 499 874 280, e-mail: sever@ekologickavychova. Vydání publikace bylo podpořeno Ministerstvem životního prostředí.

Nová metodická publikace střediska SEVER je určena pedagogickým pracovníkům II. stupně základních škol a středních škol, kterým může posloužit např. jako osnova samostatného volitelného předmětu, či jako učební celek začleněný v rámci současného předmětu, při přípravě série projektových dnů. Publikaci mohou rovněž využívat další pedagogičtí pracovníci (např. ze středisek EV, DDM) jako osnovu zájmového kroužku, jako program vícedenního pobytového kursu. Publikace je rozdělena na 8 kapitol:

Člověk mezi lidmi (mezilidské vztahy, psychologické a sociologické aspekty trvale udržitelného způsobu

života), **Pán, správce nebo jeden z mnoha?** (postavení člověka v přírodě), **Co máme za humny** (místní prostředí – přírodní hodnoty místa a v širším smyslu ČR, nejzávažnější ekologické problémy), **Procházka po Zemi** (místní prostředí – rozmanitost a krása přírody), **Co si pamatuje krajina** (vývoj vztahu člověka a přírody), **Je jen jedna Země** (globální souvislosti a problémy), **Meze růstu** (souvislosti ekonomického rozvoje a ochrany životního prostředí, trvale udržitelný rozvoj), **Kdo řekl, že nemůžete změnit svět?** (nástroje udržitelného rozvoje, možnosti zapojení do ochrany prostředí – člověk jako občan, spotřebitel a výrobce).

Každá kapitola obsahuje **provázání na Rámcové vzdělávací programy**, formuluje kompetence a k nim se vztahující znalosti, dovednosti a postoje. Dále pak kapitoly obsahují popisy aktivit, simulačních her, informační bloky k tématům, pracovní listy, grafy, schémata a obrázky potřebné k různým aktivitám. Doporučené aktivity vycházejí z dlouholetých praktických zkušeností střediska SEVER, ze zkušeností škol, významných pedagogů a dalších renomovaných institucí (středisek EV).

NATURA 2000 V ČESKÉ REPUBLICE

Vyšla mapa soustavy chráněných území evropského významu

Obrysová mapa České republiky 1 : 590 000 (větší vodní toky a sídla) s lokalizací a seznamem tzv. „ptačích oblastí“ a navrhovaných „evropsky významných lokalit“; na rubu s komentářem, tabulkami a obrazovou dokumentací; formát cca 90 x 77 cm, složeno na 22 x 13 cm. Vydala Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky v roce 2006, neprodejné.

republicky v roce 2006, neprodejné.

Česká republika jako jedna z biogeografických křižovatek Evropy nabízí na relativně malém území pestrou škálu přírodních stanovišť – od krkonošské tundry, přes lesy či mokřady, až po skalní stepi na jižní Moravě. Se vstupem do Evropské unie byla spojena i povinnost státu v rámci programu NATURA 2000 v celoevropském kontextu vyhodnotit nejvýznamnější přírodní lokality a navrhnout soustavu nových chráněných území evropského významu. A to podle dvou směrnic EU – tzv. „ptačích oblastí“ (z 41 připravených návrhů Vláda ČR v roce 2004 schválila celkem 38 oblastí) a „evropsky významné lokality“ (v r. 2005 schválila Vláda ČR národní seznam s 863

lokalitami, který byl jako návrh předán Evropské komisi a po jeho zařazení do „evropského seznamu lokalit“ bude v České republice postupně vyhlášován).

V letošním roce vydala Agentura ochrany přírody přehlednou mapu se zákresem a seznamem jednotlivých chráněných území evropského významu v ČR (resp. jejich návrhů) doplněnou na rubové straně výstižným komentářem o vytváření soustavy Natura 2000 a o typech přírodních stanovišť zahrnutých do soustavy. Spolu s početnými barevnými fotografiemi se tak mapa stala názornou pomůckou, která zájemcům podává základní a přehledné informace v oblasti, jež je nejširší veřejnosti stále málo známá a mnohdy se stává předmětem nedostatečně zasvěcených diskusí. Podle sdělení vydavatele byla mapa sice bezprostředně po vydání rozebrána, zájemcům je však k zapůjčení na pracovištích ochrany přírody a textová část je ke stažení na adrese:

<http://www.nature.cz/natura2000-design2/sub-text.php?id=2024>

Další informace např. na: www.natura2000.cz (yb)

PRŮVODCE K NAUČNÉ STEZCE U NOVÉHO BYDŽOVA

Verfl Josef a kol., 2006: Naučná stezka Nový Bydžov – Les Chlum a okolí. Vydala ZŠ Nový Bydžov, ul. Karl IV., čp. 209, 28 str. formátu A5. – Distribuce (zdarma) u vydavatele a v městském informačním středisku v Novém Bydžově. (V přípravě je anglická verze.)

V loňském roce byla otevřena naučná stezka, probíhající od východního okraje Nového Bydžova směrem k obci Prasek, kde v lese Chlum je zřízena většina z deseti zastávek (viz Ekoton č. 4, 2005). Při prezentaci stezky široké veřejnosti byl 13. května 2006 také představen nově vydaný průvodce ve formě polygraficky atraktivní barevné brožury s rozšířenými informačními texty k jednotlivým zastávkám. Ty byly doplněny řadou ilustrací, fotografií, kreseb či schémat. Průvodce se zaměřuje hlavně na botaniku a dendrologii, vybrané oblasti zoologie a na některé historické aspekty.

Většina environmentálních výchovně vzdělávacích projektů, včetně naučných stezek, bývá situována do přírodovědně atraktivních či jinak výjimečných oblastí, což dává záruku podchycení zájmu veřejnosti. Kladem novobydžovské trasy je opačný přístup – jako zajímavé, krásné a hodnotné složky životního prostředí ukazuje návštěvníkům „všední“ jevy, které svým charakterem výrazněji nevybočují z rázu regionální přírody a kraji-

ny, ale přesto jsou hodné poznání a ochrany. Je však škoda, že pomíjí některé zajímavosti, které z lesa Chlum naopak činí unikátní biotop v rámci Česka, zejména jeho jedinečnou faunu pavouků (z publikací P. Bílka a J. Buchara známou zatím jen omezenému okruhu odborníků).

Za finanční podpory Královéhradeckého kraje naučnou stezku vybudovala základní škola v Karlově ulici v Novém Bydžově, která vyvíjí poměrně široké ekologické a environmentální vzdělávací aktivity. Čtenářům Ekotonu byla představena například jako pořadatel KAPRADÍ 2005. Trasa měří 6 km, překonává výškový rozdíl cca 50 m, a pro její absolvování jsou zapotřebí 2–3 hodiny.

(yb)

Další informace: www.karlovka.cz/naucnastezka
verfl@karlovka.cz

HRUBOSKALSKO – PRŮVODCE NAUČNOU STEZKOU

V součinnosti základních organizací ČSOP Sedmihorky a Křižánky byla v roce 2006 vydána obsahově a graficky bohatě vybavená brožura „Hruboskalsko – Průvodce naučnou stezkou“. Na 36 stranách formátu A5 s kvalitním barevným tiskem lze nalézt nejen texty doplňující obsah

tabulí umístěných v terénu, ale také mapu stezky a řadu fotografií a vyobrazení, dokumentujících obsah a průběh naučné trasy; zaujmou i unikátní historické fotografie z přelomu 19. a 20. století a schémata historických objektů. Průvodce je možno zakoupit na adrese: Středisko ekologické výchovy Český ráj, Vejřichova 539, 511 01 Turnov, e-mail: sev.ceskyraj@iol.cz; výtisk je za 30,- Kč, při zaslání poštou se připočítává poštovné.

Původní a po řadu let návštěvníkům Českého ráje sloužící naučnou stezku „Hruboskalsko“ obnovila Správa CHKO Český ráj ve spolupráci se základními organizacemi

ČSOP Sedmihorky a Křižánky a dalšími partnery.

Okružní naučná stezka „oficiálně“ vede z Lázní Sedmihorky na náhorní planinu nad skalní město v přírodní rezervaci Hruboskalsko: Zámeckou roklí k Adamovu loži (lze odbočit k zámku Hrubá Skála), přes Arboretum Bukovina k odbočce ke Kopicovu statku a ke skalním vyhlídkám, dále na hrad Valdštejn a skalním městem pod Sfinou či Kapelníkem zpět do Sedmihorek. Ve skutečnosti však trasa – hlavně s ohledem na dopravní možnosti návštěvníků – umožňuje řadu variant nástupu, či naopak možnosti stezku opustit (vč. nástupu/sestupu po ose Turnov–Hlavatice–Valdštejn aj.)

Informativní obsah naučné stezky vystihují kapitoly v průvodci: Lázně Sedmihorky, Hruboskalské lesy a vegetace, Hruboskalské skalní město, Fauna Hruboskalska, Hruboskalské rokle, Zámek Hrubá Skála, Hotel Štekl, Arboretum Bukovina, Zlatá stezka Českého ráje, Horolezectví, Kopicův statek, Valdštejn, Čertova ruka, Krajina.

(yb)

POŽEHNANÁ ZEMĚ A JEJÍ EKOLOGICKÉ STAROSTI

„Nigeria is a blessed country“. Tahle věta je nejčastějším začátkem či koncem většiny rozhovorů s Nigerijci o jejich zemi. A vystihuje pravdu. Západoafrická Nigérie bylo požehnáno v mnoha směrech. Na většině území je dostatek vody, dřeva, surovin, dobré půdy pro zemědělství. Jsou tu hory i nížiny, malé i obrovské řeky plné ryb, rozsáhlá džungle plná zvěře. Atlantický oceán se zatočil kolem pobřeží Nigérie do Guinejského zálivu a v jeho jižních šelfech, kde se slané moře mísí s kalnou vodou Nigeru, jsou ukryté nezměrné zásoby ropy. Také „lidských zdrojů“ má Nigérie dostatek. Právě letos se vláda snaží zjistit, jak moc bylo populaci nejlidnatější africké země požehnáno od posledního sčítání lidu, a odhady výsledku v místním tisku mají rozptyl od 100 do 150 milionů obyvatel. Nigérie je tak požehnaná, že je stačí všechny uživit. Pravda, někteří jsou neuvěřitelně bohatí a mnozí zase neuvěřitelně chudí, ale není to ta chudoba, při níž se umírá hlady, či žízni, jako

ve vyprahlé Keni. Když pominu častá úmrtí při těžkých dopravních nehodách a zastřelení v místních malých válkách, Nigerijci umírají nejčastěji na „rozvojové“ nemoci – obrovským nebezpečím je AIDS, neléčená malárie a infekční nemoci z nedostatečné hygieny. Ta jde ruku v ruce s celkovým přístupem společnosti k životnímu prostředí.

Odpad

Silná a rychle rostoucí džungle dokázala po staletí zpracovávat veškerý odpad, který lidé na jejím okraji vyprodukovali. Co nepotřebovali, prostě odhodili na zem, či odnesli do lesa, a vlhko, teplo a mravenci všech velikostí se rychle postarali o recyklaci. Jenže lidí přibývalo a struktura odpadu se změnila. Běžná nigérijská domácnost je dnes zaplněna plasty. Je to celkem pochopitelné – plast je omyvatelný, lehký, barevný a nechutná mravencům. A hlavně je velmi levný, vždyť Nigérie produkuje ropu a vlastní rafinerie. Proto lisov-

ny kolem Lagosu chrlí kvanta různobarevných mís a misek, košů, talířů a umělých květín. Bílé stohovatelné židle jsou základním vybavením desítek kostelů v každé vesnici.

Voda se kupuje v plastových lahvích a ještě častěji v zatavených plastových sáčcích. Nigerijec ukousne jeden roh sáčku, vodou si omyje ruce a obličej, trochu se napije a sáček odhodí na zem, celkem lhostejno, kde se právě nachází – v kostele, v autě, na ulici, v bance. Odpadkové koše tu prakticky neexistují. Po mši, či po zavírací době nastoupí uklízeči četa s proutěnými košťaty a vymete nepořádek před dům, někdy na kupu, někdy vše prostě sešoupne do otevřené kanalizace kolem ulice. Stejně tak se zachází s dalším odpadem, který je prostě všude. Městské ulice jsou neuvěřitelně špinavé, na tržišti je doslova vrstva odpadu a vlhká zem se smeká pod nohama.

Kapitola sama o sobě je domovní odpad. Domácnosti mají něco jako popelnice – zpravidla je to starý sud od nafty, někdy velká plastová nádoba s víkem, v lepších estatech potkáte i normální popelnice (estate je něco jako sídliště; na rozdíl od evropských je obehnané vysokou zdí s ostnatým drátem nahoře a ostře ozbrojenou security guard v bráně, chráníci bohatší obyvatele před chudobou a kriminalitou zvnějšku). Jednou týdně přijede „popelářské“ auto, nákladák s plechovým kontejnerem, muži seskočí a vysypou obsah páchnoucí popelnice dovnitř. Měsíčně za to inkasují 2–4 tisíce naira, což pro zaměstnané Nigerijce je v průměru pětina platu (víc je však těch nezaměstnaných...) Je jasné, že většina lidí tuto službu nevyužívá, také to není nijak povinné. Každá ulice obvykle vytváří svoji skládku v nějakém širším místě nebo kolem vyšší

Nově vznikající skládka odpadů.

O DOMLUVĚ

Angličtina, společný dorozumívací jazyk Nigérie, je v mnoha případech silně znetvořená. Říkají jí pigeon (čti pidžin) English a dělají si z ní legraci. Je tady obrovská negramotnost, učitelé se moc nasmáli, když jsem našemu zahradníkovi poslala SMS, jak to, že nepřišel do práce; pochopila jsem poté, že neumí číst. Když se spolu dva Nigérijci baví „anglicky“, vypadá to, že mluví nějakým kmenovým nářečím propojeným anglickými spojkami. Hlavně proto, že ti méně vzdělaní se sice od dětství učí angličtinu, ale mají tendenci vyslovovat slova, jak jsou napsána, a protože jsou přirozeně líní, ještě jich říkají jen první polovinu. Zjistila jsem postupně, že když poslouchám dva zedníky, jak se domlouvají o stavbě školních toalet, je prostě lepší „vypnout“ a nesnažit se rozumět slovům, protože smysl vět za chvíli nějak dojde sám.

Začneme přistavovat školu. Nemůže mě to rozházet, protože většina horního patra školy je staveniště, a zatím více než s učiteli komunikují se zedníky. Rozšířila jsem si slovní zásobu o pojmy tesař, instalatér, dlaždice, olovnice, špachtle a tak... V tomhle případě je to s angličtinou (tedy spíše s Ningličtinou) hodně zajímavé.

Truhlář, když se mě snaží ve čtvrtěk přesvědčit, abych mu dala dopředu peníze na materiál, že tu polici přinese určité zítřka hotovou, a oba víme, že to bude stejně nejdříve v pondělí, spíše v úterý, tak prostě řekne „*Ma gova mi mony i coma šel tomorrow, oka*“, což znamená, „*Madam, if you give me money I'll come with shelf tomorrow, OK?*“ A ještě ke všemu se ten truhlář jmenuje Friday a druhé jméno má Gifts. Sama pro sebe mu říkám Present.

Na nigérijském venkově

Druhým řešením odpadních vod je „kanalizace“. Je to ve skutečnosti vybetonovaný příkop podél ulic či cest, kam odtéká odpad z umyvadel a z dřezů v domácnostech, či firmách, a mísí se s dešťovou vodou z okapů i cest. Kanál není zpravidla nijak zakrytý, jen někdy je částečně překryt betonovými deskami s otvory, aby dešťová voda mohla proudit dovnitř. Do kanálu se vejde všechno, co je potřeba uklidit ze silnice či domu. Že jsou všechny kanály svedeny do nejbližšího potoka, řeky či moře, už čtenáře jistě napadlo bez zvláštního napovídání... V případě dešťového přívalu, zde poblíž rovničky nijak výjimečného, voda zaplní zcela ulice a vypláchne usazeniny zpět na ulici. Lidé si vykasají nohavice a brodí se tou vodou v oblíbených sandálech nebo gumových „vietnámkách“, někdy bosí. Po dešti trvá několik hodin než voda z ulic zvolna odteče, čehož využijí nespočetní majitelé motorek a aut k umytí strojů přímo na silnici. Poté obyvatelé domů přinesou košťata a smetou vyplavenou špínu na kupky podél

zdi. Ostatně i to popelářské auto vždy dojede jen k nejbližší takové skládce (nafta stojí peníze) a chlapi tam vyházejí všechno, co předtím naložili. A tak ráno klidně najdete za plotem svého domu obrovskou hromadu smrduté směsi, jejíž obsah raději nejmenovat...

Další častá a horší varianta je, když se rozhodnou hromadu spálit – doprostřed umístí 2–3 pneumatiky, vše polijí petrolejem a zapálí. Dlouhé hodiny se pak ze skládky valí tmavý dým a zápach spálené gumy a plastů. Lidé jsou na to tak zvyklí, že nikdo neprotestuje, možná jim ještě média neprozradila, jak je takový dým karcinogenní. Nejhorší je situace pochopitelně ve velkých městech. Zejména Lagos – bývalé hlavní město Nigérie – je doslova obklopen hořícími skládkami, takže kolony aut, přijíždějící po hlavní dálnici od severu, jsou vítány smogovou clonou a těžkým zápachem. Právě tenhle okraj Lagosu se velmi

rychle rozvíjí jako obytná a průmyslová zóna (na jihu je moře a bažiny), a tak na planinách mezi údolími s doutnajícím odpadem rostou luxusní sídliště, hotely, obchodní centra a tržiště.

Kanalizace

Odpadní voda má v Nigérii dvě řešení. Tím prvním je „soakaway“ – vsakovací jáma, něco jako naše žumpa. Bývá to vykopaná a někdy i vyzděná jáma za každým domem, kam je sveden odpad z toalet. Pokud je žumpa vyzděná, jsou ve zdivu úmyslně ponechány otvory, aby se „voda“ mohla snáze vsakovat do země. Když je žumpa plná, zavoláte fekální vůz (nebo chlapíky s kbelíky – odvisle od rodinného rozpočtu). Následný proces je zhruba stejný jako na českých vesnicích, jen s tím rozdílem, že obsah vozu neskončí v nejbližší čističce, ale v nejbližším údolí za obcí.

Sloup elektrického vedení na nigerijský způsob.

ulice, odkud ji někdy odveze obecní úklidové auto na zmíněné skládky, častěji však další déšť splaví zpět do kanálů...

Pitná voda

Velkým otazníkem se postupně stává pitná voda. I když vody je tu kromě pouštních oblastí na severu celkem dostatek, období dešťů zabírá dvě třetiny roku, na jihu i více. 3–5 metrů hluboká studna vedle každého domu proto dává dostatek vody. Problémem je kvalita. Žumpa nebývá od studny vzdálenější než pár metrů a kanalizační kanál jde zpravidla těsně kolem. A tak obsah kbelíků, v nichž lidé na provaze vytahují vodu ze studny, se hodí sotva k mytí. Bohatší lidé a firmy si nechávají vyvrtat desítky metrů hluboké vrty, v naději, že z větší hloubky bude voda čistší. Realitou ovšem je, že i tuhle vodu je nutno nejprve přefiltrovat a poté převařit, a tak nezbytným vybavením kuchyní je speciální nerezová kád' na převaření a poté vychlazení vody. A trh s vodou je druhý nejúspěšnější

NIGÉRIJSKÉ ŠKOLY

Školní rok má 3 „termy“. Školy jsou v Nigérii „governmental“ (státní) a „private“ (soukromé), a cenové rozpětí školného je od 1000 do 100 000 naira za „term“, podle vyhlášenosti a klientely školy (oficiální přepočet 1 NGN = 0,173 CZK, tj. cca 6 naira za 1 Kč; pozn. red.) Rodiče si mohou vybrat podle svých finančních možností, do jaké školy dítě pošlou. A během roku to mohou změnit, možná i několikrát.

Privátní škola, pro níž pracuji – Lakeland school ve Warri – je dostupná především pro nižší střední vrstvu Nigerijců, děti v ní platí 25 tisíc naira. Pak jsou tady školy pro úplně chudé a naopak pro bohaté a nepředstavitelně bohaté Nigerijce a také školy pro bílé děti zaměstnanců olejářských společností, kde jsou učitelé jen Angličani a Holanďani. Nigerijci investují velké peníze do vzdělání dětí, protože věří, že jim to přinese šťastnou budoucnost a bohatství. Škola je od toho, aby do dětí nacpala vědomosti, rozvoj osobnosti je tady zatím dost neznámé slovní spojení. (Naštěstí Lakeland school má osvědčené vedení, a tak v tomto bodě nejsme ve sporu, spíše naopak.)

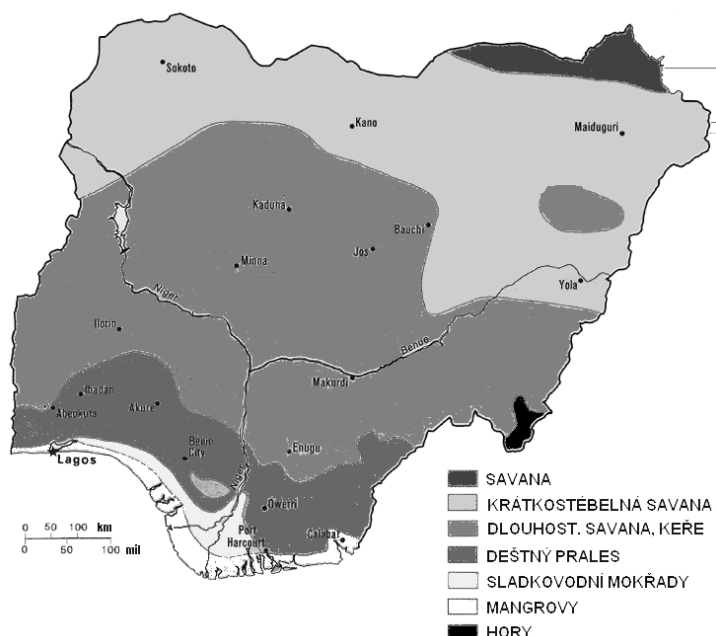
Děti se už od čtyř let učí psát a počítat, takže proti našim dětem jsou v tomto ohledu dva roky napřed. Protože v Nigérii jsou stovky kmenových jazyků (v 250 etnických skupinách se hovoří 510 jazyky, hlavně z nich jsou Hausa, Yoruba, Igbo a Fulani; pozn. red.) je úřední a školní řeč angličtina a v zásadě se tady jinak nemluví. Školství se tady řídí anglickým vzorem se vším všudy a co je anglické, je nejlepší. Což musím říci, mě trochu překvapuje, protože země byla anglickou kolonií. 5. října oslaví 45 let nezávislosti. Takže například všechny učební pomůcky se velmi drazo nakupují v Anglii, ačkoliv by je někdo jistě dokázal vyrobit přímo tady.

V Lagosu jsem také navštívila internátní školu, která mi silně připomínala vězení. Vstup hlídá bezpečnostní agentura, celou dobu nás provázela žena v uniformě agentury, vše je obeháno vysokou zdí s ostnatým drátem, ovšem ne kvůli útěku dětí ven, ale proti vniknutí nezaných hostů dovnitř. Vůbec se dá říci, že výrobci ostnatého drátu mají v Nigérii slušný byznys. V areálu stojí hodně nízkých budov, něco jsou učebny, něco ubytovny, něco kuchyně s jídelnou. Uvnitř jsou holé zdi bez obrázků, květín, výzdoby, okna s mřížemi bez záclon. Viděli jsme jen jednu učebnu a ředitelnu, takže ubytování dětí nemohu posoudit, ale od učebny se asi moc lišit nebude. Mezi budovami na trávníku bylo několik nahnutých fotbalových branek z bambusu, ale také jsem viděla dvě basketbalová hřiště s perfektním umělým povrchem. Nigérie je země obrovských rozdílů. Cestou zpět mě kolegyně ujistila, že tohle je dobrá cesta pro výchovu dítěte k disciplíně a samostatnosti. No nevím. Ale je možné, že nigerijské mentalitě takový přístup vyhovuje, oni to přece musí vědět...

hned za benzínem. Voda se prodává v plastových sáčcích, lahvích, či 20 litrových barelech. Když koupenu láhev otevřete, lze cítit chlor.

Lokální vlády začaly budovat obecní vodojemy a vodovody, což se pochopitelně daří spíše ve větších městech. Zejména na severu Nigérie jsem se setkala s celkem ujasněnou koncepcí zásobování pitnou vo-

dou, počínající nádržemi v horách, úpravami, vodojemy a rozvodem do veřejných kohoutků na ulicích, někde i do domů. Potíží téhle dobré myšlenky, často pocházející ještě z koloniálního období, je kromě 75 let staré technologie hlavně nepravidelná dodávka elektrické energie, tak nezbytné k čerpání vody z vrtu, či z přehradní nádrže do úpravný

↑ Nigérie (923 768 km²,
oficiálně 132 milionů obyvatel)

← Nigérie – mapa vegetace

a vodojemu, aby pak už samospádem doběhla k pouličním kohoutkům a frontě lidí čekajících s kanystry. A tak součástí trhu s pitnou vodou jsou hoši se speciálními vozíky, na které se vejde dvacet dvacetilitrových kanystrů. Kanystry naplní přímo v úpravně, jejíž generátor sice stačí obsloužit zařízením pro filtraci a chlоровání vody, nikoliv už čerpadlo do vodojemu. Mládenci zaplatí „charge“ a nadlidskou silou vytlačí ten obrovský náklad blíž k lidským obydlím, aby si prodejem vody vydělali na chléb vezdejší.

Energie

Nigérie je plně elektrifikovaná země, soudě alespoň podle sloupů obtěžkaných nesčetnými svazky drátů. Proud je tu střídavý a to nejen podle sinusoidy, kterou dráty protéká ke spotřebičům, ale zejména podle dodávky. Období, kdy proud jde, je střídáno častějším obdobím, kdy jsou sloupky jen bizarní dekorací krajiny. Dlouho jsem se domnívala, že střídání je řízeno nějakým har-

monogramem, dokud mě návštěva elektrárny nedovedla k jiné teorii. Realitou je, že Nigérie produkuje zhruba jen 30% potřebné energie. To má dva důvody.

Především se od odchodu britských kolonizátorů nikdo systematicky nezabývá státním plánováním, a tak zatímco spotřeba odpovídá současnému technickému rozvoji, který, mimochodem, za evropským standardem příliš nezaostává, výroba elektrické energie zůstala na úrovni roku 1960, kdy země dostala od Velké Británie nezávislost. Britové kdysi vyprojektovali a postavili mohutné přehrady s elektrárnami na horních tocích obrovitých řek Niger, Benue, Kaduna a na jejich přítocích. Megawaty, které v té době stačily hravě obsloužit nepříliš vyvinutý průmysl i domácnosti, dnes beznadějně klopýtají za spotřebou. To vše podtrhuje fakt, že technologie elektráren je ještě o něco starší. A tak například voda z kaskády obrovských nádrží na řece Kura, urychlená do geniálně vyprojektovaného strmě spadajícího kilometrového potrubí, se s hlomo-

zem valí na 4 turbíny vyrobené Jamesem Gordonem & Co v Londýně roku 1929, aby jejich energie, přenášená koženým řemenem, v generátorech vyprodukovala úžasných 10 MW elektrické energie. A to vše za podmínky, že období sucha není příliš dlouhé a v nádržích je dostatek vody.

Do tohoto technického muzea jsme s přáteli sestoupili po stovkách schodů podél potrubí a zaskočili čtyřčlennou obsluhu pilně hrající mariáš na řídicím panelu. Pochopila jsem, že výherce má právo volby jednoho z mnoha drátů, do kterého pustí ten příslovečný „střídavý“ proud z přílehlé rozvodny. Elektrárna je soukromá a majitelem je Brit žijící v Evropě a Nigérii navštěvující jen sporadicky. Šokovaní mariášníci, podle barvy mé kůže zřejmě soudící, že jsem jím nasazená inspektorka, nám velmi uctivě předvedli a umožnili vyfotografovat celý ten technický zázrak. Hlavně nás nenechali zastřelit ozbrojenou gardou, klidně spící u závory na silnici, kterou jsme díky našemu sportovnímu výkonu šťastným omylem minuli.

Druhým důvodem k nízké produkci elektrické energie je korupce. Tenhle myšlenkový most se může zdát trochu kostrbatý, ale jen na první pohled. Vzhledem k nestabilitě veřejných rozvodů energie téměř každý dům či firma vlastní nějaký generátor. Jeho velikost se řídí movitostí majitele a zajišťuje produkci od jednoho až ke stovkám kW. Import, prodej a servis generátorů je v Nigérii obrovským byznysem a majitelé zainteresovaných firem se dobře starají o to, aby se nikomu nechtělo stabilizovat státní energetický systém. Pak by totiž nikdo nepotřeboval nejen generátory, ale ani litry až hektolitry benzínu či nafty, kterými burácející miláčky denně krmíte, ani nezbytné stabilizátory, chránící spotřebiče před vlivem kolísajícího napětí, ani „UPSky“ – tedy jednotky udržující napětí po dobu, než uzavřete rozdělanou práci na počítači a při výpadku sítě tak několikrát denně neztratíte cenná data... A protože „generátorový byznys“ generuje

značné peníze, není nesnadné „odinteresovat“ zainteresované úředníky či politiky, kdyby se náhodou rozhodli angažovat v modernizaci produkce a distribuce elektrické energie v zemi.

Předchozí odstavce vyznívají pro Nigérii dost beznadějně. Je pravda, že když jsem během prázdnin cestovala od jednoho zanedbaného města k ještě zanedbanějšímu, téměř jsem ztrácela víru, že najdu něco opravdu hezkého. Až do chvíle, než jsem překročila most přes řeku Cross, která tvoří hranici po ní pojmenovaného Cross River State. Jako bych vjela do jiného světa. Kolem silnice byly sice skromné, ale čisté vesnice s kostelíky připomínajícími evropský sloh (tolik odlišné od betonových „tělocvičných hal na modlení“ ve Warri). V Calabaru, hlavním městě státu, jsme hned za vkusnou mramorovou vstupní branou s plastikami afrických hrdinů potkali pro mě jev nevídaný – kolem ulice s fungujícím veřejným osvětlením byly umístěny

odpadkové koše s nápisem „Keep Calabar clean!“, tráva byla posečená a zelený střed tříproudé rychlostní radiály osázen udržovanými keři a záhony květin. Jsou tam veřejné záchodky a močení kolem ulice, jinde zcela normální, je pokutováno městskou policií.

Nemohla jsem se Calabaru nasytit a moje nadšení ještě vzrostlo, když jsem zjistila, že tam mají elektrinu 24 hodin denně a na silnici nejsou otravná policejní stanoviště, protože stát je „peaceful“. Pochopitelně jsem se zeptala, proč ten nebetyčný rozdíl. S hrdostí mi vysvětlili, že guvernér státu Donald Duke, kterého tu všichni milují, se prostě nebál udělat pořádek a pak ho udržovat. Přivedl zajímavé investory, vybudoval veřejné vodovody a dokonce získal dotaci EU pro stavbu horské silnice do přírodní rezervace Obudu. Teď tam staví velkorysý turistické centrum v evropském standardu a turistický ruch mnoha lidem přinesl pracovní příležitosti. Také tu nikdo nevyžadoval úřední povolenku ani peníze, když jsem si fotografovala sochy před kulturním centrem. A pak, že to nejde!

V Nigérii právě probíhá parlamentní bitva o podobu příštích prezidentských a guvernéřských voleb. Ti, co jsou u moci, by rádi poopravili ústavu a prodloužili si možnost zvolení o třetí období. Stávající prezident Obasanjo slibuje Nigercům do deseti let dosažení životní úrovně 20. země světa (v podtextu je – když ho nechají u moci). Zdroje Nigérie má, chybí jí jen odpovědné vedení – méně do vlastních kapes a více pro společnost... K volebním heslům některých stran patří i životní prostředí. Moc bych téhle zemi přála, aby se Donald Duke rozhodl kandidovat a vyhrát prezidentské volby.

Ludmila Pohanková,
Warri (Nigérie)

ludmilapohankova@seznam.cz

STŘÍPKY Z AFRICKÝCH E-MAILŮ

Ing. Ludmilu Pohankovou, ředitelku Domu dětí a mládeže Děčko v Náchodě, jistě mnozí čtenáři znají jako lektorku KAPRADÍ 2003 a dalších akcí; v současnosti však rozdává své ekonomické zkušenosti v nigerijském městě Wari (leží na jihu země v deltě Nigeru, mezi Beninem a Port Harcourtem), kde v rámci ročního pobytu působí jako administrátorka (něco jako

provozní ředitelka) soukromé školy Lakeland school. A protože je s redakcí Ekotonu průběžně ve spojení, vybrali jsme ke článku i zajímavé pasáže z jejich e-mailů.

Možnosti cestování mi vůbec nemusíte závidět, o turistice to tady opravdu není. Mám mapu Nigérie a cestuji po ní prstem... Momentálně (březen 2006, pozn. red.) je tady situace tak nebezpečná, že Shell pro bělochy vyhlásil zákaz vycházení z hlídaného území estate (sídliště). Takže čtrnáctidenní velikonoční prázdniny patrně strávím za mřížemi estate a nikoliv cestováním, jak bych si přála. Někdy je to opravdu o život. Minulý týden jsem byla na tradiční svatbě ve vesnici přilehlé k Warri, poblíž řeky, jednoho z mnoha ramen Nigeru, a lidé kolem mě průběžně drželi stráž, protože poblíž probíhal „kmenový festival“ jiného kmene, než byli svatebčané. Na svatbě přítomný král kmene Itsekiní potvrdil, že ti lidé jsou bez zaváhání schopni useknout hlavu mačetou, pokud bychom se přiblížili.

Vydává:

Královéhradecký kraj
Wonkova 1142
500 02 Hradec Králové

Redakce, technické zajištění a administrace:

Středisko ekologické výchovy SEVER
– krajský koordinátor EVVO,
542 26 Horní Maršov 89
e-mail: sever@ecn.cz
www.sever.ecn.cz
tel. 499 874 280

**Ekoton je registrován MK ČR jako
periodický tisk
pod č. E 15066.**

Redakční rada:

Jiří Kulich (SEVER)
Petr Rybář (OŽPZ KÚ)
Jiří Krenčík (OŠMT KÚ)
Daniel Břlek (Správa KRNP)
Petr Kutáček

Výkonný redaktor:

Hana Kulichová (SEVER)

Grafické zpracování,

Petr Kutáček (pekut@email.cz)

Náklad: 800 ks

Vytištěno na
recyklovaném papíře

Tisk: Rodomax, s. r. o.

Číslo 6/2006. Zdarma.

Neprošlo jazykovou úpravou

Číslo 7/2006 má uzávěrku
8. prosince 2006 a vyjde
koncem ledna 2007

**Příspěvky, dotazy, objednávky
aj. zasílejte na adresu redakce
(středisko SEVER – viz výše)!!!**

KONTAKTY/DŮLEŽITÁ SPOJENÍ:

Královéhradecký kraj, odbor životního prostředí a zemědělství

Wonkova 1142, 500 02 Hradec Králové

www.kr-kralovehradecky.cz

pracoviště EVVO v odboru ŽPZ: tel. 495 817 527, prybar@kr-kralovehradecky.cz

pracoviště EVVO v odboru ŠMT: tel. 495 817 574, jkrencik@kr-kralovehradecky.cz

V osobním kontaktu se obračejte na adresu:

Královéhradecký kraj, odbor ŽPZ, areál ZVU, Pražská 322, Hradec Králové-Kukleny
– vchod z Pražské tř. přímo ze zastávky „ZVU“ městské hromadné dopravy (trolejbus
č. 3, autobusy č. 8, 16, 21, 22) bezprostředně za železničním podjezdem z městského
centra směrem do Kuklen (na Prahu); parkování zdarma je vedle úřadu.

Krajský koordinátor EVVO SEVER Horní Maršov nabízí konzultace k projektům a programům EVVO, půjčování materiálů apod.

Pokud potřebujete poradit s vašimi projekty, zapůjčit publikace, videokazety, pomůcky
a jiné materiály k EVVO, můžete se kromě výše uvedených kontaktů na Krajském úřadu
obrátit také na Krajského koordinátora EVVO:

Středisko ekologické výchovy SEVER (Krajský koordinátor EVVO)

542 26 Horní Maršov 89, sever@ecn.cz, tel./fax 499874280, tel. 499874326

nebo Kavčí plácek 121, Hradec Králové, sever-hk@seznam.cz, tel. 495580319

http://www.sever.ecn.cz

NÁVRATKA – OBJEDNÁVKA BULLETINU EKOTON:

POZOR!!! Ekoton vychází dvakrát ročně a je distribuován zdarma. Další čísla však
dostanou jen ti, kdo si je objednájí. Pokud jste si tedy dosud Ekoton neobjednali
a máte o něj zájem, zašlete vyplněnou návratku (nebo její kopii – stačí i e-mailem)
s objednávkou na adresu Středisko ekologické výchovy SEVER, Krajský koordinátor
EVVO, 542 26 Horní Maršov 89!!!

Nabídněte Ekoton dalším zájemcům, nakopírujte návratku i pro své přátele. Lze si
vyžádat další výtisky...

Objednávám zasílání bulletinu Ekoton

Jméno: _____

Název organizace: _____

Počet ks _____

Adresa, na kterou si přejí Ekoton zasílat:

Telefon: _____

E-mail: _____

Zdevastovaná továrna naplněná neznámými jedy, pro veřejnost vyhlášený stav nebezpečí, muži v protichemických oblecích, kolem demonstrující lidé s transparenty... Obrázek známý z katastrofických filmů, či z protichemických cvičení. Avšak situace v Libčanech na Královéhradecku, známá z médií dnes asi každému, je tvrdou realitou. Přestože část nebezpečných látek byla bezprostředně po jejich objevení v dubnu 2006 odvezena a zneškodněna, ani do konce června odborníci nestihli prozkoumat celý obsah přeplněných skladů a nemohli vyloučit riziko požáru, výbuchu či úniku toxických plynů. Mnohamilionové náklady na řešení environmentální hrozby však přesáhly finanční možnosti veřejné správy v regionu, a proto se Královéhradecký kraj obrátil s žádostí o pomoc na ministerstvo životního prostředí. Důležitou roli v environmentální osvětě veřejnosti sehráli i žáci libčanecké základní školy, vzhledem k poloze bezprostředně ohrožené možnou katastrofou. Pro děti a učitele to byla reálná lekce EVVO, na kterou nepochybně dlouho nezapomenou. Ukázku z jejich posterů a transparentů přinášíme na této stránce.